

DE VALKERIJ
IN DE NEDERLANDEN

1975

HET NEDERLANDS VALKENIERSVERBOND

„ADRIAAN MOLLEN”

Opgericht in 1938

Erkend bij Koninklijk Besluit
van 10 september 1962

UITGAVEN:

Mededelingen, uitsluitend ten behoeve van de leden.

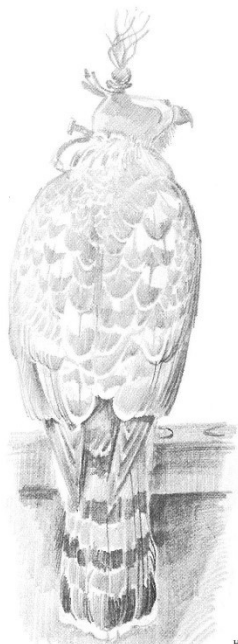
Jaarboek 1975, tot stand gekomen met steun van het Jachtfonds, en aangeboden aan leden en donateurs.

Prijs van het Jaarboek in Nederland . . . f 15,00
In België B.fr. 220,00
In Deutschland DM 15,00
Prix pour la France F.fr. 28,00
Price for Great-Britain £ 3,50
Price voor U.S.A. \$ 6,00
All prices post-free.

Please apply to the treasurer:
J. Mollen, Vinklaan 5, Riethoven, Netherlands;
by sending him a postal-cheque or paying to
account no. 76430 with the dutch clearing-bank
(giro).

1975

Uitgave: herfst 1976
Foto omslag:
Nora Groin Michiels

Havik naar een tekening van H.J. Slijper

ZO'N BIJNA DERTIG JAAR GELEDEN

door Dr. J.W.M. v.d. Wall

De valkenier van vandaag is — zoals bijna elke Nederlander — gemotoriseerd. Als hij gaat jagen, wordt de vogel op de achterbank gezet; tas, aas, loer en laarzen vinden een plaatsje in de kofferruimte en gezeten achter het stuur van zijn comfortabel vervoermiddel begeeft hij zich naar zijn jachveld.

Afstanden spelen geen rol meer en een dagje vliegen op "De Hoge Veluwe" betekent voor hem meestal niet meer dan één à twee uur reizen. Zo'n bijna dertig jaar geleden was dat wel even anders: auto's waren een schaars bezit en het openbaar vervoer was ook toen nog niet volmaakt. Een reize naar "De Hoge Veluwe" was een hele onderneming!

Dat ondervonden Dr. v.d. Wall en H. Dijkstra toen zij anno 1947 het plan opvatten om met hun haviken te gaan jagen in ons Nationale Park.

Dr. v.d. Wall heeft die belevenissen vastgelegd in een kostelijk geschreven opstel dat hij opdroeg aan H. Dijkstra. De redactie stelt het op prijs dat zij toestemming kreeg een gedeelte uit dit verhaal te publiceren.

Red.

DE VALKENIER OP REIS

Het is vrijdagavond, hartje winter. We staan op het Heemsteedse Perron op 1947, richting Amsterdam, te wachten. Het is koud en regenachtig. Vesta en Isabella staan rustig bij ons. In de verte komen twee lichtjes aan. Enkele reizigers beginnen wat te lopen. Wij blijven wat achter. "Neem jij de rugzak, dan zal ik het fret en het aas nemen!" "Ja best, heb jij de kijker?"

"Nee, laten we nou vooraan gaan zitten dan zijn we er in Amsterdam het eerste uit."

"Nee, beter achteraan, daar is het niet zo vol."

"Oóóóóóó, kijk nou es. Meneer is dat een levende vogel? Ik dacht dat ic opgezet was, wat is dat nou voor een beest?"

"Een havik."

Meteen zetten we ons in beweging en rennen, bekapt en bezakt naar achteren. Hier en daar bewoont een enkeling — zich vermijdend in de gelukzaligheid van eens alleen te kunnen zitten — een hilde klasse. We rennen verder. Daar is bijna alles leeg, gauw naar binnen. We smijten rugzakken en aastas in een net, het fret er bovenop.

Tot nu toe gaat alles goed. Geen bekijks, geen "circus". Maar... helemaal alleen zijn we toch niet. Met schuive ogen kijken we eens rond. Ja hoor, "ze" hebben het al in de pet.

Tot overmaat van ramp begint een van de vogels te bellen. Mis, fout! Overal schijnen mensen te zitten, want de havik staat nog niet, of uit alle coupé's steken al hoofden.

"Dat zijn jachtvalken" zegt een meneer, die dit iedere dag schijnt te zien en zich, godzijdank, rustig verder in zijn krant verdiept. Wij volgen de oude tactiek, strekken onze benen uit en doen de "luiken" dicht, houden ons slapende en lui teren inmiddels vol aandacht naar het commentaar. Haarlem. Enkele stappen uit en velen in. Wij blijven slapen en kijken zo nu en dan eens door onze oogleden om de stand van zaken op te nemen. Weinig bijzonders. Slapen verder. Plotseling bevangt mij de lieflijk onderverinding van de menselijke expiratie en weet ik intuïtief wat dit betekent, stoot Henk aan en zegt: "Ik deze, jij de volgende". Ik open mijn ogen en zie een vestig goegie gezicht.

"Meneer, wat is dat nou loor een beest? Is dat nou een echte postduif?"

"Nee, dat is een havik."

Het circus begint, de hoofden beginnen zich te verdringen. Een meneer vraagt beleefd: "Nemmt U mij niet kwalijk heren, maar zijn dat nou die valken waar vroeger Jacoba van Beieren mee op jacht ging?"

"Ja meneer, alleen zijn dit haviken."

Henk springt in en doet een poging om mij terzijde te komen: "Ze zijn afgericht om konijnen te vangen!"

"Doet U dat juist zoals het vroeger gedaan werd?"

"Keje drook hase mee fange?"

"Oóóóóó moe, kijk nou es! Die meneer heb een levende vogel op z'n hand zitte."

Het koor valt in en we weten niet meer op welke vragen we moeten antwoorden. We zitten in het nauw en het "circus", zoals we dat noemen, is in volle gang. Ergens ritselt een boterhammenpapierje en nog net op tijd zijn we in staat om te voorkomen dat de haviken alvast maar beginnen met een bal gehakt, rijkelijk besmeerd met mosterd.

"Of luste se liever rosbief?"

Het kost moeite, maar we moeten beminlijk blijven. Toch worden onze antwoorden korter. Altijd en eeuwig hetzelfde. Altijd maar weer vertellen dat het jachtvogels zijn en geen echte barnevelders, geen postduiven, ook geen eekhoorns of leghorns of ander eetbaar pluimvee, geen vertegenwoordigers van de zoogdierwereld zoals eekhoorns, angorakatten of vossen, zelfs moeten we vertellen, dat het geen opgezette dode, maar levende vogels zijn.

Als we Amsterdam binnenrijden wordt het rustiger. Koffers worden uit de bagagebakken gehaald, tassen en loslopende kinderen bijeengegaaud en sigaretten — we reizen "niet roken" omdat dat minder druk is — worden aangestoken. Kortom, men bereidt zich waardig voor om zijn behoorlijk aandeel te leveren aan het gedrang bij de uitgang. Als we de trein uitstappen lopen we achter onze mede-twintigste-eeuwers aan en kunnen even ademhalen.... "Och meneer, mag me zoonje efftjes kijke?"

"Ja, dat mag."

De jeugdige nazaat slobberd met een teug, waar ervaring uit blijkt, de belegging van zijn bosvlijp af en wijst dan naar de rode uniformpet van de stationschef, die meer attracties heeft voor dit jeugdige gemoed: "Moe, ikke ook soon pet hebbe".

Haastig lopen we door. We zijn op zoek naar dekking. Onder "dekking" verstaan we de meest uiteenlopende dingen. Nu betekent het een plekje van het station, waar geen mensen zijn. Het zoeken hiernaar is op het Centraal station van Amsterdam geen kleingheid. Vooral niet, nu we een tweetal haviken hebben, die ons allerhand publiek op ons spoor brengen. Vesta vliegt eens af waardoor een oude juffrouw een rikkiker krijgt. Is Vesta rustig, dan legt Isabella haar penninkje bij voor de goede zaak van de publiciteit. Tenslotte, standing at bay, besluiten we maar om een onderkomen in het restaurant te zoeken.

Er is daar zo'n soort buitenbouw, door een glazen wand van het Perron afgescheiden. Binnen heerste een gezellige drukte. We besloten dus om maar buiten te blijven zitten. Drie kwartier moesten we wachten, voordat we aansluiting naar Utrecht zouden krijgen. Drie kwartier is een hele tijd. In drie kwartier kan er heel wat gebeuren.

"Meneer, leeft die vogel nou of is het een opgezette?" kwam de ober informeren. Ik stoot Henk aan, die het begrijpt en nu op zijn beurt de hoofdrol van het circus gaat spelen.

"Ja dat is nou een havik waar we mee op jacht gaan."

"Oóóóóó, ik dacht eigenlijk dat het een papagaai was."

"Nee, die hebben niet zo'n grote snavel, kan ik twee koffie van U krijgen?"

"Een ze dan ook niet hetzelfde als papageaaien?"

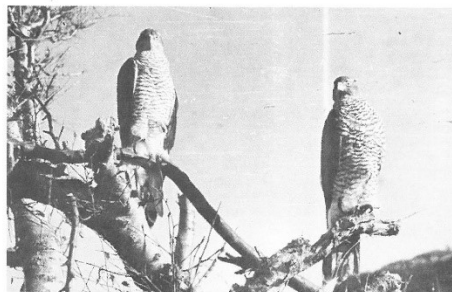
De ober schijnt de koffie en zijn dienst geheel uit zijn bewustzijnsspheer verdrongen te hebben.

"Jen, ochgót Jen, kaak nou es, die menne hebbe fogels bij der."

Jen, krom gebogen onder de last van een zware fiber koffer en een grote zak, reageert laconiek met een: "Dá benne flinke maaid."

De klank van de bellen is doorgedrongen tot het inwendige van het restaurant. Aan

4

Vesta en Isabella Foto: H. Dijkstra

de buitenzijde waar de ramen zijn, verdringen zich de reizigers met platgedrukte neuzen tegen het raam. We beginnen ons weer benauwd te voelen.

"Ach meneer, neemt U mij niet kwalijk dat ik U even lastig val", mengt een beleefde heer zich in het geroezemoes van vragen en opmerkingen, "zijn dat nu jachtvalken? Ja dat dacht ik al, maar moeten deze vogels nu geen kapje ophebben?" Voor de zoveelste maal voelen wij deze opmerking als een geringschating van onze vakkundigheid.

"Nee meneer, dit zijn haviken en die krijgen geen kap op, alleen valken."

"Als ik U vragen mag, hoe richt U die vogels nu af?"

"Ja meneer, dat is niet zo een, twee, drie gezegd."

Onze stemming begint wanhopig te worden. Het wezen der valkerij is nu eenmaal niet in drie woorden gezegd. De meneer begrijpt ons. Hij licht zijn hoofd van het hoofd en zegt beleefd: "Ik dank U wel heren voor het gezicht".

De tijd nadert en we moeten weer het Perron op. Alles weer oppakkt en dan er maar weer dapper op los. Komende beurt is weer voor mij. Eenmaal aangekomen bij de trein zoeken we lange tijd naar een coupé. Eindelijk vinden we er een. Er zit nog niemand in. We hebben de tijd om ons te installeren.

In Utrecht waren wij gedwongen om in het restaurant te gaan zitten. Het meubilair aldaar was niet bepaald geschikt om vogels op te zetten. Dit veroorzaakte nogal wat beroering, want de beide vogels gaven maar al te duidelijk door hun bellen te kennen dat zij niet makkelijk stonden.

"Heren, wat wemst U?"

"Twee koffie, ober."

"Zijn dat papageaaien meneer, wij hadden er vroeger thuis ook een. Kunt U nogal goed aan het voer komen?"

"Welnee man, dat benne adelaars", merkte een sergeant op. "Ja here", ging hij verder, zich tot de inmiddels tot vol publiek aangegroeiende kring van geïnteresseerden wendende,

5

"die worden nou afgericht voor de jacht. Ze hebbe belle an der pote en daar belle ze mee asse het wild gevonde hebbe, dat dede ze vroeger in de tijd van Jacoba van Beieren ook al. As die beeste nou gaan vliege, dan krijge ze een kappie op der kop dat ze niks kenne zien. En dan vange ze een hert en dat slepe ze naar der baas toe."

"Benne die beeste dan zo sterk?" vraagt een gelponeerde juffrouw.

"Jazeker", gaat de sergeant verder, "soms stele ze de kindere uit de wiege. Hebbe daar dan nooit van gehoord?"

Ja, dat had de juffrouw wel. Ze vond het maar griezelige dingen.

"Die dinge benne enorm sterk", ging de sergeant verder. "Je mot met de honde ook oppasse want die knijpe ze so af."

De koffie begon ons te smaken. We hadden het niet druk. De sergeant nam alles van ons over en het circus liep goed. Het huis was vol.

Onze tijd om de trein naar Wolfheze te nemen begon te naderen. Onze manager, de sergeant, waren we dankbaar en we zullen hem dankbaar blijven.

Het lot was ons gunstig, we konden een plaats vinden in een onverlichte coupé van een Duitse wagen. Het was een gammel geval, maar we bereikten na een voorspoedige tocht — waarin we werkelijk rustig zaten — Wolfheze diep in de nacht.

"Was al rijkelijk over twaalfen, toen we beladen met rugzakken, aas, laarzen, fret, petten en haviken met een grote sprong in het duister de coupé vaarwel zegden en in het zand belandden, dat het station Wolfheze vertegenwoordigde. Bij het kruisen van de overweg had ik nog net gezien hoe een klein Morrisje, met een dekentje over z'n driupneusje, in het licht van een eenzame lantaaripaal stond te verkleumen van de kou. Henk had hem niet gezien, maar toen ik dat voortstrompend tussens rails en zand aan hem vertelde zei hij: "We zijn weer uit en we laten ons weer halen".

We strompelden voort in de richting van het licht en passeerden het kleine verwarmede hokje van de chef de la gare.

"Hallo jongens, zijn jullie daar eindelijk?"

"Ha meneer Evers, dus toch gekomen. We hadden al zo'n stille hoop, maar we hadden er toch ook al zo half om half op gerekend, dat we nog een stug half uur door de bossen hadden moeten lopen."

"Ik dacht dat jullie met de vorige trein zouden zijn gekomen."

Al pratende bereikten wij het Morrisje en waren maar wat blij dat we het eind niet meer hoefden te lopen. Mijnheer Evers kroop achter het stuur en nadat ik met de bagage achterin geplet was, kroop Henk met Vesta achter het dashboardje. Mijnheer Evers morrelde wat in 't donker en ineens gingen de lampen aan. Dat kon dus. Bijna op hetzelfde ogenblik begon er voor Henk zijn voeten een machientje te brommen en zowaar het hele spulletje begon te bewegen, dat kon dus ook nog. Isabella was uitermate vervelend: Draaide als een tol in de rondte, sloeg iedereen die binnen bereik was — en dat waren we natuurlijk alle drie — met de wieken rond de oren. Vesta gedroeg zich beter. We hobbelden over een landweg gemaakt uit zand en enkele bakstenen.

"Morrisje bromde echter teverder door, de wielies draaiden en het hele gevel bereikte tegen enen de gastvrije hoeve "Buunderkamp". De beide haviken werden afgezet in de grote keuken, waar ze een goede plaats vonden op een grote tafel. De bellen kletterden op het hout. Mevrouw Evers had voor een heerlijk maal gezorgd dat ons zó trok, dat we alle conventie nihiliserende als wolven aanvielen. Het eerste doel van de reis was bereikt, we hadden 't warm, we hadden lekker te eten en er stond een heerlijk bed op ons te wachten, kortom we hadden het goed. Wat wilden we nog meer?"

De nacht werd in redelijke staat van bewusteloosheid doorgebracht. De volgende morgen, 't was amper licht, was het eerste dat we deden uit het raam zien om te kijken of het regende. Gelukkig was het droog. De lucht was bedekt en we konden de dennen

6

granaten en Helderntum wisten in een ogenblik van tijd van Oud-Reemst een puinhoop te maken. Zelfs geen kopje koffie was er te krijgen. De enige behuizing, die ons onderdak kon bieden was de boerderij aan de overzijde van de Koningsweg. Onze stofwisseling trouwens noopte ons om daar onderdak te gaan vragen. Alsof het de gewoontste zaak van de wereld was zochten we voor de haviken een droge plaats onder de tas. Of de boer het goed vond of niet interesseerde ons minder. Zij stonden goed en droog en daarna konden we altijd nog wel eens gaan verkenen of er bezwaar tegen was en of we zelf ook op de een of andere manier onderdak konden krijgen. We waren nat geworden, de plooiën van onze kleren begonnen al te lekken. De wind was guur. Het hele landschap om ons heen kreeg iets melancholisch, iets troosteloos. Alles was kil en koud en grijs. De regen hield niet op en het zag er niet naar uit dat 't op zou houden. Vreemd contrasteerde de kersvers opgezette boerderij met het oerlandschap, waarin we ons bevonden.

We besloten dan maar om het te wagen. Eerst liepen we eens rond om te zien welke deur de meeste kansen zou bieden. Dat bleek de achterdeur te zijn. We klopten aan. Niemand thuis? Dan er maar in. De deur was open en we stapten naar binnen. Daar was het tenminste droog en het woei er niet. Tussen een wasketel en wat aardappelkorsven legden we de bagage af. Om tactische redenen zetten we onze petten af. Het landvolk is goedmoedig en weinig achterdochtig, maar ons zelf presenteren met de pet dorsten we toch niet goed aan. We moesten nog een deur "nemen". Nog eens geklopt. Ja, daar kwam iemand. Voorzichtig werd de deur op een kier geopend en een inquisitief-angstig vrouwengezicht verscheen. Wat is het toch merkwaardig, dat op zulke ogenblikken waar het er op aan komt om tactisch het doel te benaderen (een warme kachel en koffie) alle vooropgezette plannen plotseling moeten wijken voor de eenvoudige dingen des levens. Zo ook wij: we presenterden ons met de simpele vraag of er een "gelegenheid" was omdat we "wat moesten doen".

"Ja, in de schuur over het erf", werd ons kort en bondig medegedeeld. Maar dat was niet de bedoeling, want we wilden wel meer dan alleen een inlichting over het huuske. De hei op zichzelf was per slot ook groot genoeg en ons in deze niet onbekend.

Om kort te gaan, het huuske bood een verrassing in de vorm van een permanente verwarming bestaande uit een paard en een koe, die beide met goeiig nieuwsgierige ogen onze verrichtingen waarnamen. Terwijl zo een en ander gebeurde viel ons een pracht van een hoge rek op en het was werk van een ogenblik om de haviken daar te installeren. Voor het paard was deze rek iets twijfelachtig, omdat het dier er juist met de kop onder stond, maar ja, het was per slot een huuske.

Binnen werden we, na nadere kennismaking, zeer hartelijk ontvangen. De boer kwam thuis en de koffie op tafel. Het smaakte best. De naam Nieuwenhuizen zullen we niet spoedig vergeten.

Zo tegen middagrijd werd het ons echter te benauwd. De haviken waren droog en wij warm, het droog zulk en het midden laten. We besloten een kans te wagen. De regen werd wat minder en we hadden gelegenheid om vlak rond de boerderij te vliegen. De petten gingen op, de jachtbuizen aan, de haviken op de hand en valkenierstassen om en daar gingen we.

Ik denk dat we niet meer dan honderd meter gelopen hebben, toen we alweer doorweekt waren. De vogels maakten het iets beter. Zij waren nu goed gedragen en het zag er naar uit dat zij hun best wel wilden doen om ons een wippluim in de tas te stoppen. Eerst liepen we langs de weg richting Oterlo, langs een singel hakhout. Aan het eind van de singel gingen we rechtsaf de hei in. Links bouwland en rechts wat opgaande vliegdennen. Het duurde niet lang of de eerste rabbie sprong. Beide vogels gingen af.

8

horen ruisen, zodat we wisten dat het niet warm zou zijn. Na een haastig maar stevig ontbijt kropen we weer in het wagentje en hobbelden door de bossen tot de Ginkelse heide bereikt was. 't Was mistig en er stond een gure wind. De haviken waren nog lang niet in stemming, houturig en schichtig stonden ze op de hand. Mijnheer Evers meende dat we nog een goeie kans op een konijn zouden hebben, maar wij dachten er anders over, vooral toen we zagen dat er op verschillende plaatsen gedolven was. 't Werd mistig en we kregen het koud, we raakten tot op onze botten verkleumd. Na een half uurje in de bijtende kou rondgedrenteld te hebben besloten we maar om het op te geven. Konijnen hadden we er geen een gezien. Vochtig en koud kropen we voor de derde maal in het wagentje en hobbelden verder tot we Oud-Reemst bereikten. Onderweg hadden we Materman nog gezien bij Nieuw-Reemst. Materman had ons verteld dat we rond het bouwland van Oud-Reemst nog een aardige kans op konijn konden hebben.

't Regende stevig toen we op Oud-Reemst afgezet werden. De wind was opgestoken en onze eigen weersverwachting was in mineur gestemd. Nergens was een stukje blauw aan de hemel te zien. De wind striemde ons de regen in het gezicht en de haviken begonnen vochtig te worden.

Onze hoop was op Oud-Reemst gevestigd. Die hoop bleek ijdel te zijn. De bezetters uit de barre oorlogstijd hadden gemeend ook dit kostelijk bezit onder hun hoede te moeten nemen en zij bleven bij die mening volhouden toen in het voorjaar van '45 een paar Canadese en Engelse tanks kwamen vertellen dat het tijd werd die bescherming aan anderen over te laten. Een kort meningsverschil, veel vuur en geknal, gespetter van

De schrijver met Isabella - Foto: H. Dijkstra

7

Vliegbeeld van havik - H.J. Slijper

gende laag over de hei. Plotseling zag ze naar beneden en toen ik er bij kwam bleek, dat zij een muis gevangen had, die al bijna verorberd was.

Een eindje verderop, het was langs de Noordwesthoek van het bouwland, sprong er weer een konijn. Isabella sprong dadelijk af en strek na een wilde, lange en verre jacht, waarin veel haken geslagen werden, vlak boven het gat naar waar de wippluim het vege lijf in wist te bergen voor de dolkscherpe klauwen. Jammer, ik had haar deze kans graag beloofd gezien. Henk stond een vijftiengig pas naast mij de jacht gade te slaan. Vesta had hij teruggehouden en ook zij volgde, met nauwelijks verholten spijt, deze fraaie vlucht. De haviken waren ook al erg nat geworden en wij konden het hen niet kwalijk nemen dat zij zo'n kans zouden missen.

Het was plan, dat we in de richting zouden gaan, waarin we Isabella zagen neerstrijken. Ik ging op weg en Henk, naast mij, volgde. Maar vóór hij één voet verzet had, sprong er vlak voor hem een wippluim. Dat liet hij er niet bij zitten en begon — op de hielten achtervolgd door zijn doodsvisjand — zijn lange run, waarbij hij haak op haak sloeg en van de ene wissel op de andere oversprong. Vesta volgde keurig en sloeg eveneens haak op haak. Plotseling echter, toen ze met de wieken bijna verticaal een haak nam, werd zij door een windstoot van het spoor afgedrukt en raakte het konijn kwijt. Dit rende door, zo hard het maar kon en ... liep de wissel af naar de pijp, waar zojuist een konijn zich wist te redden voor Isabella's aanval. We zagen hoe boven het gat, waar de wippluim zich heenrepte, de havik met de kop diep tussen de schouders ingetrokken, dit schouwspel van een konijn dat recht op haar af kwam, met grimmige belangstelling stond gade te slaan, nog één seconde... een wiskslag... en de wippluim lag terncer, stevig ingeklemd in acht gele dolken met hun zwarte lemmet, die "Isa" hem in het lijf priemde. Valkerij! Het had meer weg van een keeper, die een goed geplaatste corner op het juiste ogenblik wist te stoppen. In ieder geval, het regende, we waren nat, we hadden plezier en de vogels hadden ieder hun bout geslagen.

Hierna werden nog een paar pogingen gedaan, maar het weer was te slecht. Wij waren doorweekt en de vogels hadden wieken, zwaar van het water. Nog enkele malen vliegen ze aan, maar succes — als dit nog succes mocht heten — was ons niet verder beschoren. We namen het besluit om terug te keren naar de gastvrije hoeve van Nieuwenhuizen.

9

Aldaar aangekomen, vergaten we bij een heerlijk verwarmende kop thee en een gezellig gesprek over de jacht en dieren en over de emigratie van Hollandse boeren naar Frankrijk, dat we die dag ook nog moesten zien om ergens een maal en onderdak te krijgen. Vrij dicht in de buurt bevond zich wel een hotel. In een uur lopen zouden we daar wel kunnen zijn. Maar niets is minder aantrekkelijk, dan met natte kleren en door en door koud, met een paar haviken in een kil en niet verwarmd hotel te moeten kruipen, om daar de nacht door te brengen. Er werd ook nog de mogelijkheid overwogen om naar huis van bus en trein, zouden we Heemstede wel tegen het middernachtelijk uur kunnen bereiken. Dat zou ons echter een dag jacht kosten en we waren tot veel bereid, maar dat nooit.

Henk besloot om Melle Liefink eens te polsen om te zien of we daar geen onderdak zouden kunnen krijgen. Liefink had indertijd eens zoiets gezegd, wist hij zich te herinneren. Ik voelde er alles voor, mede door het feit dat ik zowel in een treinreis, als in het verblijf in een onverwarmd hotel mijn zekere einde besloten wist. Henk aan 't bellen. Liefink had geen telefoon, maar was mogelijk te bereiken door eerst De Hoge Veluwe te bellen. Misschien wist iemand daar een nummer. Dat lukte en het vervolg lukte ook. Na enig heen en weer gebel kregen we Liefink aan de telefoon. "Julie komen natuurlijk hier naar toe", klonk het, voordat er een berekende "schuchtere" poging gedaan werd om voedsel en onderdak te krijgen. We waren blij te moede. Over anderhalf uur, zes uur, zou de bus gaan en we wisten dat we om half acht een welvoorzien de bus zouden vinden.

Drogen konden we niet meer voor die tijd, maar warm werden we wel. De thee smaakte best en we hokten boven op de snorrende kachel tot de damp uit onze vochtige broeken sloeg. Onze gastheer was zijn discours waard en we waren blij dat we niet een vroegere bus... in andere richting genomen hadden.

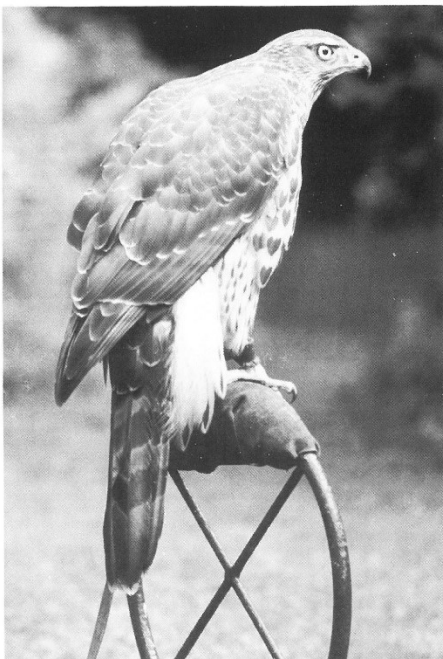
Even voor het tijd was trokken we onze natte pluim weer aan en begaven ons naar buiten. We voelden nu pas hoe nat en vermoed we waren. Onze petten waren doorweekt, ook de haviken waren nog nauwelijks droog. In de verte naderde de bus. We gingen midden op de weg staan om te voorkomen, dat we voor landlopers aangezien zouden worden. Gelukkig stopte hij dadelijk en — zij het met moeite — we konden nog een plaatsje vinden. De mensen stonden opgepropt en de houding waarin ik me bevond was allerongelukkigst. Schuin achter me, aan mijn rechterzijde, zo ongeveer de plaats waar Isabella op zou "afkomen" als er wat gedaan moest worden, stond een sierlijke opengewerkte boodschappentaxi, ongetijfeld gevuld met verrassingen voor de zaterdagavond. Ik zat al in angst voor wat komen zou en hield Isabella nauwkeurig in de gaten.

Het zal zowat halverwege Otterlo geweest zijn, toen ik zag hoe zij eens rondkeek, de borstveren slap liet hangen, zich langzaam voorover boog en voorzichtig aan de staart begon op te tillen. Voordat ik echter in kon grijpen — mijn arm zat knel tussen een medepassagier en een bankleuning — gebeurde het ongeluk... net over de boodschappentaxi heen. Bravo Isabella, met een weinig overdruk heb je voorkomen, dat de valkerij in discretieit zou raken.

Het was al meer duisteris dan schemer toen we Otterlo bereikten. Daar moesten we overstappen en in een allerongezelligste kroeg, waar niets warm te drinken was, konden we wachten op de volgende bus, die ons naar Hoenderloo zou brengen.

In Hoenderloo werden we door Liefink afgehaald; het was reeds geheel donker en we moesten nog ongeveer twintig minuten lopen. We begonnen onze benen te voelen. Het water, dat onze kleren doordrenkt had, voelden we al niet eens meer. De haviken stonden doordrustig op de hand.

10

Havik - Foto: H. Dijkstra

12

Enmaal bij Liefink aangekomen was ons eerste werk om de haviken en het fret op een warme, droge en donkere plaats te huisvesten. Achter zijn huis bevond zich een ongebruikte luxe stal, waar we allen door een luik over een stapel houtblokken in konden komen, omdat de sleutel zoek was. Op onze ruggen en bijgelicht door een zaklantaarn, rolden we tussen de houtstapelen en de ruiven door naar de eigenlijke stal en aldaar werd in het donker een alleszins bruikbare hoge rek geïnspireerd uit een oude gordijnstok en een stuk verduisteringsgordijn.

Daarop gingen we naar binnen en het eerste dat we deden was het ontdeken van alle natte en vochtige kleding. Een ogenblik later zaten er dientengevolge één echte en twee namaak Liefinks rond de kachel. Stof om te praten was er genoeg. Waar drie jagers samen zijn, is er aan onderwerpen geen gebrek. We vertelden ons wederwaardigheden en lieten de meewarige blikken van Liefink en zijn lieve vrouw maar al te graag over ons gaan.

Het duurde niet lang of er stond een heerlijk maal op de tafel te dampen. Toen was het wel even uit met praten, want wij hadden de gehele dag nog niet ggeten en dat begonnen we nu pas goed te merken. Het smaakte heerlijk. Ook varkens van de droge zandgronden bleken vet te kunnen zijn. Na tafel genoten we nog een pijp en waarschijnlijk, het kostte nog moeite om naar bed te gaan, zoveel was er te praten over de dieren en de jacht. Het leek, alsof we nooit uitgepraat zouden raken.

Toen bedtijd dan eenmaal onherroepelijk was aangebroken, scharrelde we bij elkaar wat zoal dienstig is voor het doorbrengen van de nacht. Uit de aastas doken we een tandenborstel op. Mijn pyjamabroek had ik al aan vanwege de kou en het gebrek aan lange onderbroeken, die op jacht toch zeker hun dienst bewijzen. Pyjamajas natuurlijk vergeten. Al met al verzamelden we uit de gottaleerde bende nog aardig wat toiletartia op, al was het dan ook verre van volledig. We deden maar zo, en hadden daarin gelijk ook, dat een kam best twee pruiken kan ordenen. Dat probleem opgelost zijnde werden we geplaatst voor het volgende, te weten het bed. Er was er helaas maar één. We voelden al aankomen dat het passeren van de nacht in zo enig contact, al wel enige, stilzwijgend op te lossen, moeilijkheden zou veroorzaken. Het begon al, toen we geen van beiden de moed hadden, om de deken zo over ons heen te trekken, dat we inderdaad geheel bedekt waren. Dat de deken met een ruime plooi tussen ons in lag, wisten we geen van beiden. Opeens ontdekte ik dat een van mijn voeten onder de deken begon uit te steken. Binnengehaald dus door mijn knieën op te trekken, toen kwam er een knie bloot. Dan de kromming maar in het bovenste deel van mijn skelet ten uitvoor brengen. Voeten en knieën warm, maar schouder nu bloot. Kijken of een knik in mijn heupgewricht de situatie op kon lossen. Voeten, knieën en schouders warm, maar constateerde dat het onderste deel van mijn rug tegen dat van Henk aan lag. Dat ging ook niet. Dan maar eens omdraaien. Voorkant warm, achterkant geheel bloot. Ik begin wanhopig te worden en hoor tot mijn vreugd een welbewuste zucht van Henk. Die is dus wakker, er kan gepraat worden en we zullen de tijd wel doorkomen.

Toen we 's ochtends nog half en half wakker waren, na de nacht doorgebracht te hebben met ons in de wonderlijkste, ongemakkelijkste bochten te wringen, die men zich kan indenken, was de lucht bedekt en het motregende. Motregen is geen slagregen overwogen we. Motregen is zachte regen en zachte regen is de overgang naar droog weer. Vol moed kropen we uit ons nachtkwartier, kleedden ons aan en gingen naar de haviken kijken. Die zaten er best bij. Tevreden gliurden ze naar ons toen we — nu bij daglicht — de tocht over de houthoop ondernamen. De broekveren hadden zijn bevalig over de poten gerangschikt. Nog niet geheel uitgerust, namen we vervolgens deel aan het ontbijt op een gezellig gedeekte tafel. Het kroost van Liefink zorgde voor het nodige vertier en wij deden ons tegood aan thee en brood met kaas en dikke plakken ontbijtkoek.

11

Na het ontbijt weer naar buiten. Grijsje lucht en motregen, geen verandering. Weerbericht door de radio slecht. Geen nood, we blijven optimistisch! Waar zouden we gaan jagen? Als we gingen, zouden we het beste naar het vliegveld "Deelen" kunnen gaan, waar het nog steeds wemelde van de konijnen. Op Deelen was ik nog nooit geweest. We zouden ongeveer een uur moeten lopen, voordat we er waren. Geen bezwaar. Vermoede benen worden weer fris als ze lopen. Als de regen nu maar ophoudt.

De regen hield maar niet op en tegen enen waren we dan eindelijk — na het behandelen van alle mogelijkheden met hun mogelijkheden — er toe gekomen, om maar op te breken, om de tocht naar Deelen te ondernemen. Zo gezegd, zo gedaan. Haviken droog en uitgerust op de hand, fret in 't kistje, tassen om, daar gingen we. Kijkers bij ons? Ja, niets vergeten.

Na een uur stevig aangelopen te hebben door een druilerige motregen, kwamen we op een eindeloze vlakke aan, waar geen horizon te bekennen viel. "Dat is 't nou", zei Henk, maar ik dacht er het mijne van: regen, mist, modder, buntgras en natuurlijk geen konijn te zien, kon en natigheid, kortom niks, fout. "Daar zijn ze nou", zei Henk en wees ergens waar zo ongeveer de horizon moest zijn — volgens mijn gevoel — maar het kan ook een meter hoger of lager geweest zijn. Ik zag niks.

"'t Stikt er van", zei Henk. Ik zag nog niks en gebruikte in gedachten 't zelfde woord, maar in andere betekenis. "Als jij nou zo om gaat, dan ga ik zo!"

Ik keek in de richting waarin Henk wees. Mijn weg begon bij een paar verroeste jerry-cans en metalen liggers van een startbaan of zo iets. Verder was mijn pad gearneerd met halfvergane draagriemen, roestige en gedeukte munietrommels, stukken gasmasker en andere Germaanse brokken cultuur. Daarachter begon het niets van mist en regen. Links van ons staken als enorme spookgestalten van huiverigwekkende gedaante brokstukken van muren, van wat eens hangars waren, waarin Messerschmidts en Junkers hun plaats vonden. Daar zou Henk langs gaan.

"Daar onder die muren zitten ze", zei Henk. "Als jij nou zo om gaat, dan ontmoeten we elkaar daar achter."

Weer dat gebaar in het niets, ik zag er tenminste niets, maar Henk had een uitdrukking op zijn gezicht of het Walhalla daar lag.

"Denk er aan dat je die rotzooi goed uitpraat, want daar zitten ze onder." Ik zat toevallig in die tijd in mijn co-assistentenschap psychiatrie en ik begon onbewust te trachten een diagnose te stellen van Henk. Wie waren die "ze" eigenlijk? Wat wees hij daar eigenlijk in de verte aan?

"Ajous", zei Henk, drukte zijn pet diep over zijn voorhoofd en begon zijn tocht naar de fundamenten van de grietzige spookgestalten waar "ze" onder moesten zitten. Daar stond ik. Isabella keek me eens aan, zeker om te kijken of ik ook al min of meer getroubleerd was? Rondom me heen talloze resten van vergaan en verteerd oorlogstuig op een eindeloze vlakke, die zonder scheiding in de grietze, druilerige hemel overging. Ja, wat zou die Henk hebben? 't Heeft wel iets van een beginnende vorming van een waansysteem. Wat zou hij toch met die "ze" bedoelen? Gisteren was hij nog zo goed en vanochtend heb ik toch ook niets aan hem gemerkt. Hij zal toch niet verwachten dat uit ieder verroest benzineblik een konijn springt? Ik probeer het werktuiglijk eens net tegen een jerrycan. Er komt niets uit. Ik draai het geval eens om en kijk er in. Neep, er zat toch werkelijk geen konijn in, zelfs geen knikkertjes. Omdat stilstaan geen zin had, heb ik een eindje door en stond opeens op een onoverzienbare betonvlakke. Mooi peuterjachtje dacht ik bij mezelf, had net zo goed op het Damrak kunnen gaan.

13

fretteren. Dat is te gek. Ik keek om, maar Henk was al te ver om nog aan te schreeuwen. Ik zag niets meer dan een klein figuurtje en ik wist dat het Henk moest zijn en herkende nog flauwetes zijn gang. Of hij liep of zweefde in de natte oneindigheid, kon ik niet meer zien. Om kort te gaan, ik besloot om de problematiek van de autorserie maar op mijn eigen houtje op te gaan lossen. Jammer van Henk, altijd zo'n beste en enthousiaste kerel geweest en nou dit. Maar 't kan nog overgaan.

Ik keerde terug op mijn treden en keek zo nu en dan eens om. Henk, de arme, was nu in het niets opgegaan, weg, gedaan! Na een half uurtje tippelen kwam ik bij een heetje, vlak langs eikehout. Mogenlijk zat daar nog een witpluim tussen de heide. Voorzichtig dreef ik het hele stuk af en het geluk was mij gunstig. Na een veertig pas sprong er een en Isabella viel fraai aan. Het konijn repte zich door de heide, sloeg een paar haken en bereikte toen, hoe dat zo uitkwam begrijp ik nog niet, een smalle startbaan van niet breder dan veertig meter, naar mijn schatting. Ze volgde het konijn dwars over de baan, maar miste natuurlijk. Een havik schijnt nu eenmaal een konijn niet te kunnen slaan als er geen dekking is. Aan de overkant van de baan verdween de rabbie in de bremstruiken en Isabella zwaaide zich met een forse slag op een dwarse tak van een berkje.

Al spoedig stond ze weer op de hand. Nog maar eens geprobeerd. Nog geen tien pas gelopen, of ver voor mij uit sprong er een haas. De vogel attaqueerde onmiddellijk, maar miste, want het haas was al lang in de dekking, voordat zij een schijn van kans had gehad. In de eikenopslag, die aan de linkerzijde het lapje hei begrensdde, streek zij op een tak neer.

14

Net als Isabella, was ook Vesta drijfnat geworden. Henk niet minder, want de pet zat hem op het hoofd geplakt. De mijne was daar gelukkig te klein voor. Henk had het hele vliegveld zo'n beetje afgecosst en nergens een behoorlijke kans gekregen. Een kerel was hij zijn fret tegengekomen, wat alleen maar kon, als deze uit het kistje was geklauterd en Henk in een cirkel had lopen dwalen.

Op de terugweg gebeurde er niet veel bijzonders. Het was nat en ver, en na nog ruim een uur stevig aangepeld te hebben, kwamen we eindelijk aan. We waren moe, maar moesten met de maaltijd opschieten, want anders zouden we de bus naar Arnhem niet meer halen. Dat gebeurde, hoewel het ongezeilig was om na deze dag haastig te moeten eten. Vooral nu we het vooruitzicht hadden, dat we praktisch de hele avond in de trein en op stations moesten rondhangen. In de bus viel het eigenlijk nog wel wat mee. Achterin zaten een paar soldaten met hun dames en de een meende al schrandere en geestiger opmerkingen te moeten maken dan de ander, maar niemand bemoeide zich verder met ons. Isabella wist in een onbewaakt ogenblik — de hemel zij dank op een vrijwel onzichtbare plaats — tussen de banken een spoor van haar aanwezigheid achter te laten en daarmee liep alles goed af.

In Arnhem begon het pas goed. Bij de loketten begon het feest al. Henk nam kaartjes en ik wachtte bij de haviken, die een plaatsje op mijn rugzak hadden gevonden en met verwonderde ogen naar het hele gedoe stonden te kijken.

"Is dat nou een jachtvalk, meneer?"

Ik voelde nu pas recht, hoe mijn knieën knikten van vermoeidheid. Het lag op mijn lippen om te zeggen dat we die vogels hielden, speciaal om met slecht weer en regen eindeloze einden af te sjouwen over nog eindelozer en troosteloze vlakten.

"Nee, meneer, dat is een havik."

Henk als een gewoon mens — alleen zijn kledij was niet zo erg zondags — bij het loket staande, voelde de gelukzaligheid om niet opgevalen te worden.

Op het Perron, de Arnhemse perrons zijn nu eenmaal slecht voorzien van dekking, begonnen we het helemaal benauwd te krijgen. Een eskadron van ongeschoten stationspersoneel stond ons enerzijds als gelten aan te gapen, terwijl het anderzijds met genoeg van min of meer sensatiele, deskundige descripties en opmerkingen van zijn collegae stond aan te horen.

"Die beste late se fliege om drop te kenne schiete, dat ben zoon soort lefendige schiet-schijfe."

Deze opmerking deed me enigszins denken aan een promotiespeech.

"Üüüühhh hooggeleerde opponent het is niet zozer de bedoeling om deze accipitres te gebruiken als de passieve objecten üüüühhh waarop wij üüüühhh die wij gebruiken bij het uitleven van onze primaire ballistische driften, als wel nee, üüüühhh... Neen, veelver worden deze roofvogels, gemeenlijk de subspecies falco en accipiter, gebruikt voor de afwikkeling van een compromistreven, dat wel grotendeels gebaseerd is naar üüüühhh op enerzijds de "ik"driften, zich uitend in het gevoel van "moeten en willen hebben" onder anderen en destructo-aesthetische neigingen."

Ik begin slapertig te worden en voel me wanhopig met het zekere vooruitzicht dat het nu 19.45 is en dat we pas van deze plaag verlost zijn tegen 24 uur.

"Welnee, die beste gebruikte ze om het wild bij d'r te brengen."

"Benne dat nou Amazonepappegaatje?", valt een ander het koor in.

Ik voel hoe de eindeloze moeite die mijn ouders zich getroosten om mij enige conventionele opvoeding te geven, op dit ogenblik vergeefs dreigt te worden.

"Ik verdomd het langer", maakt Henk me wakker uit mijn droeve overpeinzingen.

"Wacht jij even bij de vogels, ik smeer hem en kom zo terug. Daarna is het jouw beurt."

16

Jachtstemming!

Slecht gelovind...

H.J.S.

iets anders, nl. de watersnood. Om deze te keren, moest ik Isabella op een blok hout langs de berm afzetten. Als geschiedde en met tentoonspreiding van het gepaste gevoel van eerbied en kuished, ontrok ik me in de struiken aan de ogen van ieder, die deze troosteloze woestijnen zou durven bezoeken. Toen ik op de weg weerkeerde kwam er in de verte een fietser aan, met een in de wind bolstaande cape. Liefink? Ja, hij bleek het te zijn, hij reed stevig aan.

"Ik moest eens even zien wat voor een kerel uit de struiken kwam."

Deze qualificerende begroeting kon ik me best voorstellen. De doorweekte belzenpet, die ik op had, zal, maar ik hoop, de hoofdschuldige zijn geweest. We besloten om gezamenlijk terug te gaan, om te zien of we nog een konijn konden bemachtigen. Waarschijnlijk zouden we Henk dan ook wel ontmoeten. Zo gezegd, zo gedaan. In de bremstruiken deden we nog een poging, zagen nog een tweetal, ons ten afscheid begroetende, witpluimen door de grijze gure vlakke wegwippen en stonden verder alleen. Tegenover me stond een mens, wat een wonderlijk gezicht was. Mensen schijnen thuis te horen in een specifiek voor mensen bewoonbare omgeving, maar het leek er nu naar, dat dit voor ons niet opging.

We staken de brand in de pijp en konden niet veel meer doen dan een beetje op en neer lopen, terwijl we in de grijze verte tuurden of we daar iets konden zien bewegen. Niks, alleen maar een grijze grauwe oneindige verte, waar hemel en aarde elkaar raakten. Het wachten duurde lang en we waren klam, nat.

Plotseling wees Liefink in de verte: "Daar is 'ie!" Was hij nou ook al bevangen door dit toevrachtinge landschap? Eerst Henk met z'n "daar zijn ze nou" en nu Liefink ook al! Alleen in bescheidenere mate. Henk zag van alles lopen of vliegen, maar Liefink zag er maar één. Hij reikte mij de kijker over en maakte een vaag gebaar in de verte. Ik tuurde zowat zonder veel geloof en overtuiging in het rond en ja, daar schoot opeens iets over een grijze food door het gezichtsveld van de kijker. Het ging van links naar rechts. Ik zocht terug in dezelfde richting en waarschijnlijk gekromd als een larve dat aan een oneindig dun draadje lijkt te zweven, hing er een klein onherkenbaar poppetje in "Dat is meneer Dijkstra" zei Liefink.

Het werd mij angstig temoede. Ik begon aan mijzelf te twijfelen. Voorzichtig drukte ik de kijker wat steviger tegen de oogranden aan. Ze waren nog gevoelig dus, waarschijnlijk, was met mij alles in orde. Nog voorzichtiger ging ik tegen Liefink aan staan. Daar drukte het ook. Ik kon er niet doorheen. Dus ook geen geest.

Het wormpje in de kijker werd wat vogel en ik kon zien dat het aan de onderkant regelmatig beweegde. Volgens Liefink zouden dat dan meneer Dijkstra zijn benen moeten zijn.

Het wormpje werd nog groter en ik kon nu goed zien dat het aan de rechterkant een uitwasje vertoonde. Dat zou dan Vesta moeten zijn. Ja, nu kon ik duidelijk zien dat het van anderen twee pootjes had, het werd onmiskenbaar groter en... het moest inderdaad wel dichterbij komen.

Het duurde niet lang meer of het groeide tot een poppetje uit en toen het nog dichterbij kwam, een eindje voor de overgang van hemel in aarde, konden we zien dat het niet zweefde maar op de grond liep.

"Ja hoor, 't is meneer Dijkstra", zei Liefink nog eens.

Zou hij er nu toch ook nog aan getwijfeld hebben?

Daar zwaaide het eenzame figuurtje, nu was alle twijfel weg. Over een paar minuten zouden we elkaar weer gevonden hebben.

"Hoeveel heb jij er?", schreeuwde Henk al uit de verte.

"Een één, juff"

"Niks!"

15

Ik vind alles goed en zie hoe Henk zich een weg haant door de kring van omstanders. De moed om nog iemand in de ogen te zien, met de kans dat er weer wat gevraagd wordt, ontbreekt me.

Het ziet er slecht uit voor ons, Utrecht nog en Amsterdam niet te vergeten. Daar komt Henk al weer aan. De hemel zij gedankt. Nu is het mijn beurt. Ik wring me door de mensen heen en kijk daarna, maar op veilige afstand, nog eens achterom. De plooi is ontstellend, er kan bijna geen mens meer door.

Tot Amsterdam is 't hetzelfde liedje. Eerst zaten we in een onverlichte, afgedante en dichtgespijkerde Duitse derde-klasse. We dommelden een beetje. In Ede kwamen er mensen bij. Voor de hoeveelmste maal het deze keer was, weet ik niet meer, maar de duizendste zeker, dat we uit moesten leggen dat dit haviken waren en geen valken of papegaaien of vossen of barnevelders of postduiven of eekhoorns, te veel om op te noemen.

In Amsterdam vonden we plaats in een geriefelijke Diesel, maar niet alléén natuurlijk. We plaatsten de vogels op het vensterbankje en sloten zelf de ogen, om van het gezur af te zijn. Hoe het zo kwam weet ik niet, maar ik voelde opeens dat er iets niet goed was, keek, en zag hoe Isabella heel rustig en waarderend roestbeef met mosterd stond te nuttigen, die zij van mijn medepassagier kreeg. Ik geloof, dat ik op nogal ruwe manier die meneer heb verteld, dat daar "narigheid" van kon komen. 23.57 uur arriveerden we in Heemstede. Eindelijk dicht bij huis en bij de rust. Het was een ogenblik werk, maar toch altijd nog een half uur, om de vogels te verzorgen. Daarna verdwenen we zelf gauw in bed om nog een paar uur slaap te kunnen genieten, voor wij de week weer zouden beginnen, een week, die we door zouden gaan, ons verheugende op de volgende jacht, die wel weer grote kwellingen, maar nog groter vreugde met zich mee zou brengen.

Summary:

ABOUT SOME THIRTY YEARS AGO...

Our honorary member Dr. J.W.M. v.d. Wall is the author of this fascinating and humorous article, in which he describes how in 1947 he and Mr. H. Dijkstra went hawking in the National Park "De Hoge Veluwe".

Traveling was rather a problem just after the war and less comfortable than it is now.

It was necessary, especially because of the distance, to travel by train. A falconer on a platform or in a railway compartment was a conspicuous person. Some of the comments and questions by the fellow-travellers he noted down.

Even then a goshawk was identified as a parrot or a pheasant! Arrived at the destination, also weather conditions were rather adverse — torrential rain — so hawks and falconers became soaked! As a consequence thereof only two rabbits were caught. Dr. v.d. Wall and Mr. Dijkstra lived in the house of the wellknown gamekeeper Mr. M. Liefink, who is still very active.

The whole story gives a faithful picture of hawking in those days and what great pains they suffered to do it.

17

Galeket (Ginget) mit der Chalkle. Garvon portent la faucon sur le bivauc

Johann Elias Ridinger (1698-1767)

18

De Italiaan Giovanni Boccaccio (1313-1375) geldt als de schepper der Europese vertelkunst, een creëtel, welke hij in hoge mate dankt aan zijn grandioze *Il Decamerone*. In dit werk gaat het ons om de negende vertelling op de vijfde dag. Hierin maakt Frederigo de lego Alberighi een ongenaakbare schone vergeefs het hof. Zijn pogingen haer gunst te winnen verslinden zijn gehele vermogen, zodat hem ten slotte slechts één enkele valk blijft. Als de geliefde, Monna Giovanna, onverwacht het noemaal bij hem komt gebruiken, laat hij haar bij gebrek aan iets anders zijn enige en kostbare bezit voorzetten. De valk, die hier geschilderd wordt, is het symbool van de alles opofferende liefde.⁷⁾ Boccaccio die als scheppend kunstenaar invloed uitoefent op onder andere Chaucer en Rabelais, heeft met dit valkenverhaal in vele landen vermaarde dichters geïnspireerd. Het motief vinden wij terug bij Lope de Vega (El Falcon de Frederico) en bij Jean de la Fontaine (Le Faucon). De Amerikaan Henry Longfellow laat in zijn *Tales of a Wayside Inn* een student zijn versie van *The Falcon of Ser Frederigo* vertellen.⁸⁾ In Duitsland heeft de auteur Werner Bergengruen in 1937 met zijn novelle *Die drei Falken* een variatie op het door Boccaccio aangegeven thema geschreven. De schrijver heeft zich voortreffelijk georiënteerd en kiest het beroemde boek over de valkerij van Frederik II als uitgangspunt. De valk wordt hier het symbool van de vrijheid, die zich verheft boven de kleinheid, de bekrompenheid en het gemarchande van het dagelijkse bestaan. De valk laat dit alles ver beneden zich, terwijl hij opstijgt in de blauwe lucht, als een ziel die op zoek is naar God. Rond deze wijsheid heeft Bergengruen een prachtige intrige geweven. Wanneer de oude valkenmeester gestorven is raakt een klein stadje in rep en roer over de erfenis, die bestaat uit slechts drie valken en het unieke boek van keizer Frederik. Om een deel van de nalatenschap te bemachtigen reageren de verschillende kandidaten overeenkomstig hun natuur en met meesterhand tekent Bergengruen de weinig fraaie karakters. In hun hebzucht realiseren zij zich nauwelijks, dat de oude valkenier als kostbaarste erfgoed de vrijheid en onafhankelijkheid van geest heeft nagelaten. Uiteindelijk is het de gesmade buitenechtelijke zoon Cecco, die beseft, dat hij in vaders geest handelt door de vogel de vrijheid te geven. Immers, zegt de auteur, in het hart van de mensen ligt iets besloten dat aan het karakter van de valk beantwoordt.⁹⁾

Met deze overstap van renaissance naar de moderne tijd is de onvergankelijkheid van dit uitgelezen verhaal aangetoond, een thema dat sinds Nibelungenlied en Decamerone nog niets aan zeggingskracht heeft ingeboet.

Bergengruens prachtige verwerking zou precies gepast hebben in de "Falkentheorie" van Nobelprijswinnaar Paul Heyse (1830-1914). Deze geeft aan het optreden van een belangrijk voorwerp dat symbolische waarde kan hebben, in zijn novellentheorie de benaming "Falk". Deze term ontleent hij aan Boccaccio's "Decamerone" en ze is een eerbetoon aan de Italiaanse meester van de novelliekunst en aan de jachtvogel, die een van de knapste novellen haar inhoud geeft. In een later stadium is deze Falkentheorie fel aangevallen door Manfred Schunicht, die deze opvatting te gekunsteld vindt en te beperkt om het wezen van de novelle tot uitdrukking te brengen. Met Walter Pabst stelt hij: "ze gibt nicht die Novelle überhaupt, es gibt nur Novellen."¹⁰⁾ Deze letterkundige strijd gaat evenwel buiten ons onderwerp om.

De Zwitser Rainer Maria Rilke heeft op zijn beurt een knap gedicht gewijd aan de *Falken-Beize*. In hoeverre Rilke het vederspel van nabij heeft gekend, weten wij niet. Zijn ontboezeming over een valk, die in de lentemorgen "wie ein Engel auf der Reiher stuess" wettigt haast de veronderstelling, dat de auteur de jacht met de vogel van nabij gekend heeft.¹¹⁾

De belangstelling, die in de Duitse landen voor het edele weispel aan de dag is gelegd, heeft in vele boeken een overzichtelijke, gevarieerde en vanzelfsprekende ook "grondelijke" weerslag gevonden. Wanneer wij ons een bescheiden keuzetje veroorloven onder

20

DE HOGE VLUCHT VAN DE VALK IN HET DUITSE TAALGEBIED

door Dr. J.M.P. van Oorschot

De troubadourskunst is een raadselachtig cultuurverschijnsel, dat misschien in Spanje zijn oorsprong heeft. Zij ontstaat wanneer de Europese beschaving in aanraking komt met de heidense wereld van de Oriënt en de hoogstaande Arabische cultuur, zoals die op het Iberisch schiereiland zich manifesteert. Waar precies het begin ligt en aan welke bron de barden zich leven is nooit uitgemakkt, maar zeker is dat het fenomeen langs verschillende wegen de Duitse landen is binnengekomen. In het algemeen geschild komt het hier op neer, dat de minnezang het bezingen is van een hoogeteplaatste adellijke dame. De vertolker heeft geen verhouding met de jonkvrouw wier lof hij zingt, doch wil slechts als dienaar tot de verspreiding van haar faam bijdragen, zoals ook in een toernooi de ridder zonder bijbedoeling zich met de kleur van een edele vrouwetooit.¹⁾ Een van de vroegste Duitse minnezangers, die waarschijnlijk uit Oostenrijk stamt, is Der von Kurenberg (± 1150). Het onderwerp van zijn liederen is eigenlijk nog niet de hooft minne. In zijn werk gaat het om het liefdesverlangen niet alleen van de ridder, maar ook van de vrouw, dat naar de blijvende vereniging met de ander als reële mens streeft. Als symbool hiervan wordt veelal de valk gebezigd. Het is een motief, waarvan hij zich steeds weer bedient en waarop hij subtiel variaties toepast. In zijn beroemdste "valkenlied" is de valk, het evenbeeld van de geliefde, weggevoelen en in de netten van een ander verstrikt.²⁾

In de oorspronkelijke conceptie zijn de liederen zonder titel. Een eeuw later dicht Der Tannhäuser zijn "Auf der Seereise". De zanger heeft deelgenomen aan de Ivo kruistocht (1228/29), waarvan de leiding berust bij de om zijn valkenboek bekende koning Frederik II. In de tekst komt de zin voor: ik jaag ook niet met valken, waarmee Der Tannhäuser wil aangeven, dat hij niet van adel is.³⁾ Interessanter voor ons is echter de Zwitser Otto zum Turne (± 1312-1341). Om zijn liefdesverlangen uit te drukken noemt hij weer het ridderslike beeld van de edele vogel op, maar voor de onbereikbare en verheven positie van zijn jonkvrouw past hij het motief van de hoog opstijgende adelaar toe. Diens naam "adelaar" verklaart hij als "von adliger Art". De verliefde dichter Otto zum Turne verzenuigt zich hier met een reeds "versunkenes Kulturgut".⁴⁾

Het beroemdste epos der middelhoogduitse literatuur is het *Nibelungenlied*. Het uitzonderlijk populaire heldendicht is van onbekende hand en is in zijn huidige vorm kort na 1200 ontstaan. Reeds in het begin van het verhaal wordt beschreven hoe Kriemhild, de zuster van de Bourgondenvorsten Gunter, Gernot en Giselher, droomt dat twee adelaars haar valk verscheuren. Het citaat is zeer bekend. De valk symboliseert de geliefde held Siegfried, die door Gunter en zijn oudste vazal Hagen, de adelaars, zal worden gedood, terwijl hij zijn dorst lest tijdens een jachtpartij.⁵⁾

Minder bekend is het beeld van de valk als bode, die met zijn gouden belletje de komst van de koning aankondigt. Het komt voor in de *Parzival*, waarin Wolfram von Eschenbach het wereldse Arthurverhaal met de graallegende verbindt. Ofschoon minder belangrijk wordt het hier vermeld, omdat het weer een ander aspect van de veelzijdige vogel belicht. De bel, die steeds de verblijfsplaats van de valk openbaart, is hier van zo'n overheersende betekenis, dat in strijd met de werkelijkheid de prachtige jachtvogel tot postbode wordt gedegradeerd.

19

het motto, dat het gekozen een afspiegeling vormt ook van de kwaliteit van hier niet vermeld uitgaven, dan kunnen wij niet voorbijgaan aan het zeldzame werk van Von Hammer-Purgstall *Falkenree*. Deze in 1840 verschenen verzameling bestaat uit een uit het Turks afkomstige *Falkenbuch*, een van Griekse bodem stammende Ierakosophon of *Habichtslehre* en keizer Maximiliaans *Handschrift über Falknerei*. In onze eeuw is het vooral het werk van Fritz Engelman, waarvan *Die Raubvogel Europas* het bekendste is geworden, dat een terrakottakundige verhandeling over het vluchtbedrijf in al zijn facetten en ontwikkelingen bevat. De Düsselдорfer kunstschilder Renz Waller heeft zijn liefde voor valkerij en zijn gave deze literair en vooral artistiek te verbeelden boeiend getegetreed in *Der wilde Falk ist mein Gesell*. De *Deutscher Falkenorden* ten slotte is het tijdschrift van het gelijknamige Duitse valkeniersverbond, waarin jacht en geschiedenis, kunst en ornithologie door deskundigen op treffende wijze worden behandeld.¹²⁾

Vanzelfsprekend zijn Duitse kunstenaars aan de charme van het weispel evenmin ontvallen. De rijkdom van de beoefenaars van het vluchtbedrijf is beheerst en gevoelig op het doek gebracht door Hans Holbein de Jonge (1497-1543) in wiens statige serie portretten zijn afbeeldingen van "Edelman met havik" (1533) en vooral zijn beroemde contereisfel van de valkenier van koning Hendrik VIII, Robert Cheseman (1542), weliswaar geen levendige getuisschap uitdrukking te zien geven, maar de vogel op de linkerhand voornaam en smaakvol doet uitkomen.¹³⁾ Holbein is een van de weinige schilders, die zich de moeite heeft gegeven ook naar de valk te kijken.

In de zeventiende eeuw is er o.m. van Johann Spielberg (1619-1690) een doek, een rijk geklede valkenier voorstellend, dat thans in het Nationaal Museum te München hangt. Van veel grotere importantie zijn de kopergravures over de valkerij in de achttiende eeuw, die door Johann Elias Ridinger (1698-1767) aan het hof van de markgraaf van Ansbach zijn gemaakt. De markgraven van Ansbach in Beieren staan bekend om hun voorliefde voor het vederspel en een kunstenaar als Ridinger, wiens werk vrijwel uitsluitend diervoorstellingen omvat, heeft zich op deze materie kunnen uitleven. Veel van zijn prenten zijn dan ook als voorbeeld op aardewerk en porcelein gebruikt.¹⁴⁾ De schittering van het Keulse hof manifesteert zich in het in opdracht van de aartsbisschop-keurvorst Clemens August (1700-1764) door de architect Civillies in 1724 gebouwde Schloss Augustusburg in Brühl. Voor het ontwerp tekent Johann Conrad Schlaun, architect en artillerie-officier, die als de belangrijkste barokbouwmeester van Westfalen geldt. Het kasteel ontleent zijn roem aan het monumentale trappenhuis en zijn salon, die door verschillende kunstenaars met motieven aan het jachtbedrijf ontleend, is verlicht. Het gehele slot ademt trouwens de sfeer van een glorieuze jachtverleden, zoals dat door de prachtige leeuwenrui is beoefend en gestalte gegeven.¹⁵⁾ Weer een eeuw later zijn het J.B. Sonderland en Joseph Wolf, die hun kijk op het bedrijf van de Royal Loo Hawking-Club in tafereelen en vogelstudies hebben neergelegd, zoals in onze tijd de reeds genoemde Renz Waller zijn inspiratie eveneens in de valkerij heeft gevonden.¹⁶⁾

Bij de treurige opkomst van de nationaal-socialisten ten slotte is de valk als symbool van de nieuwe orde misbruikt. Tijdens de beginfase al van het duizendjarig rijk is het M.A. Pfeiffer, die wellicht een oppervakkenier Hermann Goering te behagen, in zijn meer populaire dan wetenschappelijke ode *Falken über uns* het vederspel als een oud cultuurgood van Ariërs bestempel. Immers, schrijft hij, voor de Arische en in het bijzonder de Indo-germaanse volkeren zijn drie dingen van betekenis: de rozencultuur, het paardrijden en de valkerij. Hoerzeer zij ontvankelijk zijn voor de schoonheid van de roos moet de uitroep van de grootste Ariër Goethe bevestigen, wiens "unmöglich erscheint immer die Rose, unbegreiflich die Nachtigall" meteen maar als typisch ger-

21

Johann Elias Ridinger (1698-1767)

22

Summary:

FALCONRY IN GERMAN LITERATURE AND ART

The author is treating in his interesting article the occurrence of the falcon and falconry in the German literature and art. Already in the Middle Ages the Falcon is a common symbol in the love-songs of troubadours. In the famous falcon-song of Der von Kurenberg (ca. 1150) the falcon is the image of the beloved one, flown away and caught in the nets of another. The Swiss Otto zum Turne (ca. 1312-1341) is applying the eagle motive to express the unapproachable, exalted position of the maid. The most famous epos of this period is, however, the "Nibelungenlied" in which Kriemhilde, sister of Gunter, Gernot and Giselher, is dreaming that two eagles devour her falcon, the bird symbolizing her beloved Siegfried and the two eagles Gunter and his vassal Hagen. The Italian, Giovanni Boccaccio (1313-1375) has inspired many poets with his story he told about a nobleman who slaughtered his most treasured possession — a trained falcon — as a luncheon for his fiancée. In Germany in 1937, Werner Bergengruen has written a variation on a theme given by Boccaccio in his novel "Die drei Falken". With this step from Renaissance to our modern times the everlasting character of this story is clearly shown. Dr. J.M.P. van Oorschot remembers also from this century "Die Raubvögel Europas" and Renz Waller's "Der wilde Falk ist mein Gesell". He further refers to the Yearbook of the German "Falkenorden". In figurative art it is a.o. Hans Holbein the Younger (1497-1543) with his portrait of Robert Cheseman, falconer to Henry the Eighth. This cavalier shows a beautiful bird on his left hand. Equally important are Elias Ridinger's 18th-century copper-engravings with falconry as their subject. In architecture of the 18th-century — ordered by Archbishop-Elector Clemens-August (1700-1761) — the castle "Augustusburg" has an important position. It is illuminated with many motives from falconry of which this ostentatious Prince was a dedicated votary. The author closes his article with a mention of Nazim that used — or better misused — this symbol for their own ideology.

24

maans wordt gekarakteriseerd. Vanzelfsprekend is het edele ros in deze opvatting eveneens voor het Herramvolk gereserveerd, waar voor het gewone voortbewegen de ezeldient. Het bontmak Pfeiffer, die Plinius een Griekse geschiedschrijver noemt, het wanneer hij de valkerij definieert als een levensgemeenschap met de roofvogel, waarin de Arische mens de schoonste en de edelste vogels tot jachtgenoten verkrijgt. Dit nu is slechts mogelijk, omdat hij zich innerlijk verwant weet in hoog gestemde opvatting van het leven. Het weer beoefenen van de valkerij is dan ook geen romantische gril, maar het is het in ere houden van een oeroud erfgoed van het volk.¹⁷⁾ Goering zal tevreden zijn geweest over M.A. Pfeiffer. De historie heeft de Duitse valken geen succesvolle vlucht gegund.

Noten:

- 1) *Moderne Encyclopedie der Wereldliteratuur*, o.i.v. J. Acerts e.a., dl. II (Hilversum 1968 e.v.), blz. 435.
- 2) *Encyclop. wereldlit.* dl. IV, a.w., blz. 552; *Deutscher Minnesang (1150-1300)*, nach Dichtung von K.E. Meurer, Einführung sowie Auswahl und Ausgabe der Texte von Friedrich Neumann, (Stuttgart 1954), blz. 20-21 Auf der Hiesle; 24-25 Der Falke; H. de Boor und Richard Newald, *Geschichte der Deutschen Literatur*, (München 1962), Bd. II, blz. 243; *Deutscher Minnesang*, Lieder aus dem 12. bis 14. Jahrhundert, übertragen von B. Obermann, (Leipzig z.j.), blz. 27 Frauen und Jagdvögel, blz. 28 Der Falke.
- 3) *Deutscher Minnesang-Obermann*, a.w., blz. 178 Auf der Oberme.
- 4) *Deutscher Minnesang-Obermann*, a.w., blz. 230 Der Sonne Licht; De Boor, a.w., Bd. III, I blz. 336-337; K. Bartsch, *Die Schweizer Minnesänger*, (Frauenfeld 1886), Nr. XXXI, blz. 385-391.
- 5) *Encyclop. wereldlit.* dl. VI, a.w., blz. 123; *Das Nibelungenlied*, naar de uitgave van K. Bartsch uitgegeven door H. de Boor. (Wiesbaden 1961), Strophen 133.
- 6) *Encyclop. wereldlit.* dl. II, a.w., blz. 436; *Parzifal* in der Übersetzung von Karl Panier, (Leipzig o.j.), 3. Auflage 1. Band S. 192.
- 7) *Encyclop. wereldlit.* dl. I, a.w., blz. 456-457; G. Boccaccio, *Il Decamerone*, dl. II, (Amsterdam 1969) blz. 60 e.v.
- 8) A.E.H. Swaen, *De Valkerij in de Nederlanden*, (Zutphen 1937), blz. 126.
- 9) *Encyclop. wereldlit.* dl. I, a.w., blz. 350-351; W. Bergengruen, *Die drei Falken*, (Groningen-Djakarta 1955).
- 10) *Encyclop. wereldlit.* dl. III, a.w., blz. 619 en dl. VI blz. 211; M. Schünicht, *Der "Falke" am Wendepunkt*, in Germanisch-Romanische Monatschrift, (Heidelberg 1960), S. 44-65.
- 11) R.M. Rilke, *Gesammelte Gedichte*, (Frankfurt 1962), S. 370-371.
- 12) Swaen, a.w., blz. 116; *Falkenree*, bestehend in drey ungedruckte Werken über die Falknerei, verfertigt von Hammer-Purgstall, (Pesth 1840); F. Engelmann, *Die Raubvögel Europas*, Naturgeschichte, Kulturgeschichte und Falknerei, (Neudamm 1928); R. Waller, *Der wilde Falk ist mein Gesell*, (Neudamm 1937); *Deutscher Falkenorden*, Zeitschrift für Falknerei, Greifvogelkunde und Greifvogelschutz, Verlag D.F.O. 65 Mainz-Gonsenheim.
- 13) Swaen, a.w., blz. 107; A. Freiherr von Vietinghoff-Riesch und M.A. Pfeiffer, *Falken über uns*, (Berlin 1937), Tafel VII; *Winkler Prinz von de Kunst*, encyclopedie van de architectuur/beeldende kunst/kunstnijverheid, o.i.v. W.R. Juybol en V. Denis, (Amsterdam-Brussel 1958-59 e.v.), dl. II, blz. 200-201.
- 14) *W.P. kunst*, dl. III, a.w., blz. 191; Vietinghoff-Riesch und Pfeiffer, a.w., blz. 20-21 en Tafel VIII.
- 15) *W.P. kunst*, dl. I, a.w., blz. 256 en dl. III, blz. 278; Vietinghoff-Riesch und Pfeiffer, a.w., blz. 21; A. Beckers, *Kurfürst Clemens August, ein fürstlicher Falkner des 18. Jahrhunderts*, in D.F.O. 1962, blz. 11-17.
- 16) N.J.A.P.H. van Es, *De Hippische Sport en het Korps Rijdende Artillerie 1793-1908*, dl. I, (Arnhem 1918), blz. 136 en 149; Swaen, a.w., blz. 104 en 107; Beckers, l.a.p.
- 17) Vietinghoff-Riesch und Pfeiffer, a.w., blz. 10-11.

23

REVALIDATIE VAN EEN SPERWER MET EEN ONDERARMFRACTUUR EN VAN TWEE IMPRINTE BUIZERDS

door G.J. van Nie, dierenarts

Op 1 juli 1975 werd me een nog niet vliegvlug sperwertje gebracht. De vindplaats, ongetwijfeld de omgeving van een horst, was niet meer te achterhalen. Voor het eerst sinds jaren nu eens niet het klassieke en sombere geval van de wildvang sperwer op de trek met (vaak onherstelbaar) vleugel- of hersenletsel of de "uit het nest gevallen" sperwer die bij aankomst een torrenvalk of een gierzwaluw blijkt, maar een lichamelijke en geestelijke vogel, die alleen z'n leeftijd niet mee had: de staartpennen staken als penselen met golvende rand ongeveer 1 cm onder de vleugelpunten uit en vormden een dwaas soort waartje; overal tussen de veren kwam nog dons te voorschijn, vliegen was nog niet mogelijk. Om imprinting te voorkomen werd de sperwer in een ontruimde slaapkamer op een hokbord met kunsthorst en bad gezet. Vitrage, strakgespannen voor het open raam, liet licht en ventilatie toe en verhinderde beschadiging van pennen en washuid. Aan een badwater werden steeds in het donker ververst. Op 14 juli had de kamer zich gevuld met gewel, smeltel en een onvoorstelbaar hoeveelheid dons. Op 20 juli bleken alle pennen hard, het vogeltje nu een niet compleet musketteje van 160 gram, kreeg Aymeri's aan en werd afgedragen. Mavrogordato's "Hawk for the bush" diende hierbij als bijbel en Jan Staal's adviezen als bijbelrecept. Als je dagelijks werkt met een sperwer, steeds een boek als Mavro's "Hawk" doorsnuffelt merk je pas hoe raak de schrijver deze viefe, watervluggende, intelligente en vrijmoedige soort typeert en hoe scherp het karakter geobsereerd is. Afdragen en training verliepen dan ook helemaal zoals hij beschrijft en de eerste mus werd geslagen op 10 augustus. Aan het voorkómen van trossen was veel aandacht besteed en op deze eerste proef bleef "Elegast" dan ook keurig zitten. Heel anders dan de havik deed hij dreigende uitvallen als hand of voet te dicht bij kwamen. Later bleek dit het opnemen met prooi te vergemakkelijken, maar voorlopig bleef het even wennen als deze onaangekondigde explosies je gezicht golden. Dat het niet bij dreigen bleef merkte een koe die nieuwsgierig dichterbij kwam toen het musketteje later eens met een geslagen mus in het weiland zat. Een vinnige uitval en het vlijmscherpe klauwje aan het luciferdunne loopbeen zat klemvast in de grote blote neusspiegel van de koe, die de elle sperwer zo enkele meters meesleurde. De mus in de andere klauw werd niet losgelaten (de koe wel). Na de eerste geslaagde jachtvlucht werd het enthousiasme om te jagen enorm, maar resultaten bleven uit. Mussen werden met volkomen dichtgevouwen vleugels dwars door hulstbomen nagejaagd en het was ongelooflijk dat Elegast telkens weer ongedoerd uit het midden van sleetdoorn- en meidoornstruiken teruggeroepen kon worden na een mislukte vlucht.

Een ongeluk

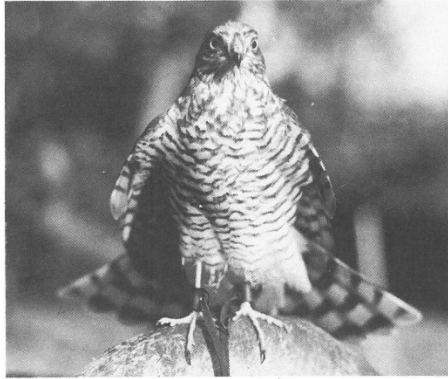
Dat het niet steeds goed ging, bleek toen het musketteje na een razendsnelle achtervolging een mus tot in een maisveld nazat. Twee meter voorbij de eerste metershoge maaisstengels zat hij timide op de grond en reageerde niet op de uitgestoken hand. Toen ik

25

hem opnam bleek een vleugel iets te hangen. De vleugelpunt kon wel tot boven de staart opgevouwen worden maar vliegen was onmogelijk in de onderarm was een fractuur te voelen. Op de Röntgenfoto bleek dit een totale breuk aan het eind van de ellepijp te zijn. (Bij vogels is het dikste van de twee botten in de onderarm niet het spaakbeen zoals bij de mens!) Het spaakbeen was onbeschadigd en verhinderde dat samentrekkende spieren de breukuitenden al te veel over elkaar heen trokken. Het in natuurlijke houding opvouwen van de vleugel wees erop dat spieren, pezen, banden en zenuwen niet onherstelbaar beschadigd waren; hoewel de vleugel meestal afhing leken genezingskansen aanwezig daar het dunne spaakbeen als het ware een spalk vormde voor de gebroken ellepijp.

Ik zette Elegast in een lichtdichte bodemloze kist van 50 x 30 x 25 cm, die op de 4 hoekpunten op vier ingeslagen spijkers rustte, waardoor aan alle zijden alleen op het vloeroppervlak lichtinval verzekerd was. Het aas was zo altijd zichtbaar en de vogel kon niet in de verleiding komen door hogergelegen verlichte openingen uit te breken. Onder de kist een krant, die dagelijks ververs werd door er een nieuwe naast te leggen, de kist 1 mm op te tillen en zeer langzaam boven deze schone krant te verschuiven. Op de oude vloerbedekking was dan controle mogelijk op opgenomen aas, smeltstel en gewel. Verstoring en beweging van de gebroken vleugel waren zo minimaal. Na twee weken was de fractuur genezen. De vleugel hing wat af en sloot bij de schouder niet goed tegen het lichaam aan.

Sperwer - Foto: G.J. van Nie

26

Verder herstel en revalidatie

Na 2 dagen appeloefeningen ging het vliegen al aardig. Een week later begon ik weer met wegen en vliegen op de loer. Elegast woog 160 gram toen hij uit de kist kwam en 145 gram toen hij 14 dagen later zijn tweede mus sloeg, de eerste na de genezing.

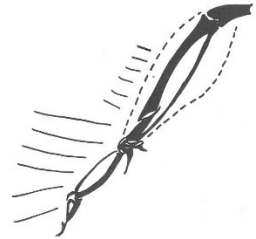
De vreugde was groot en nu werd er iedere dag wat langer gevlogen. In de vlucht was goed te zien dat er vanaf de pols een knikje in de vleugel zat. Hierdoor maakte het vlak van de grote slagpennen iets een hoek met de rest van het vleugelvlak.

Dit onderscheidde de sperwer later in de herfst altijd van trekkende wilde sperwers, die vaak even komen kijken als je aan het jagen bent. (Ik vloog Elegast vaak zonder schoentjes, alleen met de Aylmer manchetjes.)

De vliegprestaties leken na enige maanden niet minder dan bij een sperwer met gave vleugels, maar Elegast bleef een nestling en het aantal geslagen mussen was in verhouding tot het aantal vluchten niet groot. Nu is het moeilijk te bekijken of een vlucht kans op slagen heeft. Het enthousiasme van Elegast was zo enorm dat veel kansloze pogingen ondernomen werden. Ze hebben nauwelijks aanmoediging nodig, zegt Mavrogordato, en zo is het ook. Logisch dat dan het aantal prooien in verhouding tot het aantal vluchten geringer is dan b.v. bij een ervaren havik, die zo lui (of zo verstandig) is dat hij alleen op "makkelijke" konijnen interesse toont. Verder mist een nestling ook de onomkeerbare ervaring: broer Ton, die ook eens een nestlingsperwer (wijf) treinde, sloeg zijn eerste mus met deze vogel na 100 vluchten. In 't geval van Elegast zal de genezen vleugel ook een negatieve rol gespeeld hebben.

Hoe het ook zij, de totale score was tenslotte maar 10 mussen. Voor drie maanden lang bijna dagelijks een half tot twee uur jagen erg weinig. November en december waren koud, nat en windiger. Het appél verminderde doordat ik het vluchtgewicht van 145 tot 150 gram te riskant vond voor dat barre weer en wat ruimer ging voeren. Ook had het musketje de neiging zelf te gaan jagen, wat ik niet door voortdurend terugroepen afremde in verband met het uiteindelijke doel: de vogel weer geschikt maken voor het leven in de natuur. (Vogelvergunning F, alinea 1, vers 4 en 5.) Gevolg hiervan was dat hij 5 x een nacht buiten heeft doorgebracht, waarvan twee maal zeker 2 km van huis. De volgende dag dook hij steeds weer op bij huis, zijn bekende jachtterrein, en kwam dan snel op loer of hand.

Op 3-1-1976 stopte ik met jagen na enkele succesvolle vluchten bij zeer slecht weer. Elegast ging los in een muithuis met verduisterde wanden en dak met alleen overdag kunstlicht. Na een week (ik liet me bij het voeren niet meer zien) was hij al aardig schuw en op 16 april werd hij losgelaten (ringnummer 1.090.732). Ondanks de moddervette conditie, de opwinding van 't vastpakken en de lethargie van 3½ maand muithuis spurtte hij direct achter een baltsende mus aan.

Schets ulnafractuur naar een röntgenfoto van H. Swart, dierenarts te Doetinchem

Nog twee ongelukjes en een waarschuwing

Behalve wegens de vleugelfractuur is het jagen nóg drie maal een week onderbroken geweest, tweemaal wegens "botsingen" en eenmaal wegens "bina-fits". Achter mijn huis ligt een ruilverkavelingsloot met loodrecht daarop een beek, waarlangs een singel van loofhout. Een achtervolgde mus zocht zijn heil in de slootkant, sperwer erboven op een weipaal. Bevroren wachten op de geringste beweging. Die komt als ik nader; niet van de mus, maar van een watersnip die zich bij al dit spektakel 10 meter verder op de bodem van de bijna droge sloot bevroren hield. Sperwer spat weg, snip bij de beek aan de grond, musketje hoog in een veldje. Loer gepresenteerd: sperwer draait zich om op zijn tak, snip houdt het niet langer, vliegt terug in mijn richting, de sloot volgend. Duikvlucht van Elegast en een keiharde botsing met het prikkeldraad van de weideafsteking. Aan de draad een halve schoen en de heilt van de prachtige witte broekveren, op een paaltje de sperwer, wat kaal onder de staart. Hij spaart een poot. Na een week rust wordt deze dunne lange gele grieper weer volledig gebruikt en kan weer dagelijks gejaagd worden.

In de regel greep Elegast zijn mussen als ze van de ene dekking naar de andere op weg waren. Eénmaal werd een mus in volle vlucht gegrepen ongeveer 5 meter hoog boven een kaal weiland. De sperwer hield deze hoogte aan en vloog met de kringende mus richting singel. Met veel misbaar komt plotseling van rechts een zwarte kraai; al kijkend naar deze bedreiging gaat 't musketje lager vliegen en zet de sokken erin, scheert met z'n mus over de grond en wordt van links door een uit het niets opdrukkende buizerd gegrepen. Schreeuwen, rennen, armzwaaien; buizerd laat los, mus ontsnapt, sperwer zit met bloedende vleswond in de borst volkomen in paniek in 't gras. Wondbehandeling. Een week rust en goed voeren.

Na twee weken valt een pluk borstveren uit, door een bloedkorst bijgehouden. Ook dit avontuur liep goed af. Een derde pauze werd ingelast na een fits-achtige toestand. Op een dag sloeg Elegast twee mussen achter elkaar en wond zich nogal op bij het afpakken van de eerste. Twee dagen daarvoor was er nogal langdurig en intensief gejaagd bij huis en de daaropvolgende dag eveneens in Jan Staals sperwerweld bij uitnemendheid: de Densse vuin-

Sperwer - Foto: G.J. van Nie

28

Sperwer - Foto: G.J. van Nie

belt, een naargestige, sompijge, onwelriekende getuige van 's mensen onuitbare consumptie, maar ideaal voor revaliderende en wilde sperwers, omdat het er weemelt van mussen. Drie zeer ervenende dagen voor 't kleine vogeltje, met een retour Baak-Uden en de gewone portie aas. Na de 2e prooi op de 3e drukke dag bleef hij met opgezette veren verkrampt op zijn mus zitten met duffe, starende, werenloze blik, sidderend, hijgend. Ik gaf hem direct een volle krop en zette hem in de warme kamer, want ik was bang dat deze verschijnselen en voorgeschiedenis wezen op een begin van hypoglycaemische fits. (Zie jaarboek 1971 en H. MacElroy, Desert hawk-ing.)

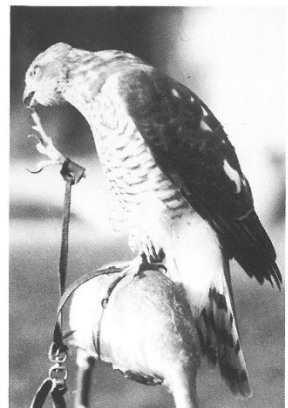
Voeding

Voor de beschreven verschijnselen schijnt de sperwer en vooral het musketje zeer gevoelig te zijn. Ter voorkoming wordt aangeraden stress, overbelasting en een te lage conditie te vermijden en niet alleen met het vluchtgewicht rekening te houden, maar ook met wat de Oostenrijkers "Tagesscharfe" noemen. Inderdaad was bij Elegast vaak bij hetzelfde gewicht een groot verschil in jachtlust waar te nemen. B.v. om 2 uur n.m. 145 gram, geen interesse voor mussen, om 5 uur weer 145 gram en als een duivel zo fel. Aanbevolen wordt 2x daags te azen, ook 's ochtends als er 's middags gejaagd wordt. Ik heb dit, mogelijk ten onrechte, nooit gedaan, alleen na 't vliegen aan het einde van de middag gaf ik een volle krop: een volledige mus plus zoveel runderhart als hij maar lustte.

Als donsjong in de slaapkamer werden alleen mussen geaasd, vaak 3, eenmaal zelfs 4 per dag. In het muithuis na 3-1-1976 als regel twee mussen per dag en een paar maal per week een volle krop konijn.

Krijten, baden, zelf jagen, pennen aansteken

Elegast liet alleen een nauwelijks hoorbaar "ieuw-ieuw" horen aan het einde van de dag als hij kennelijk hongerig werd en enige tijd zonder succes gejaagd had. Ik heb daarom nooit bellen gebruikt; als ik hem zocht (wat zijn ze klein!) begroette hij me zodra ik in zijn gezichtsveld kwam.

29

Na enkele maanden vanaf de handschoen vliegen (ik heb hem nooit geworpen of vanuit de auto gevlogen) ging hij vaak op eigen initiatief op geluid of beweging af en wachtte dan op je komst alsof hij wist dat je dan wel wat "vastgepende" mussen voor hem kon losmaken.

Op merels werd aanvankelijk ook enthousiast gevlogen, maar door 't uitblijven van succes werd dat later minder.

Ik leerde iets dat ik zonder sperwer nooit opgemerkt zou hebben. Onder de dakrand van het huis slapen tientallen mussen die ik geregeld alle tegelijk zie invallen in twee hulstbomen, vanwaaruit ze dan één voor één hun eigen dakpan kiezen. Ongeveer een half uur voor dit invallen beginnen 2 of 3 mussen op zeer grote hoogte boven de slaapplaats rond te vliegen in de typische huppende vlucht, vinkachtigen eigen. Het groepje groeit geleidelijk aan tot 10 of 12 en vliegt torenhoog in cirkels boven het dak en valt plotseling zoevend in. Zodra de eerste 2 mussen met verkennen begonnen, ging Elegast op het dak zitten toekijken en had dan weinig interesse voor de handschoen; hij wachtte op het invallen en probeerde dan tussen hulst en dakrand zijn slag te slaan.

Hij baadde altijd graag en uitgebreid. Toen dit twee dagen niet gebeurde was, maakte hij zich in de beek kletsnat vóór 't jagen. Daar kwam toen niets van, want hij bleef zich drogen tot het donker werd.

Sjaartpenen werden aangestoken met bamboesplinters (van satch-stokjes gesneden) en Velpen-lijm. Dit was alleen mogelijk door de gebroken pen zeer dicht bij het lichaam af te snijden, verderop was de schacht te dun. Zes penen, de middelste uit een edelmoedig door Bart Boers geschonken musketstaart, bleven met deze methode goed zitten van september tot april.

Revalidatie

Dat het treinen, injagen en laten verwilderen van nestlingroofvogels een succesvolle methode kan zijn is algemeen bekend. Dat het niet de enige zaligmakende methode is en ook op een andere manier resultaten te behalen zijn is duidelijk, want wat moet je je voorstellen van het injagen van b.v. een buizerd op mollen, mestkevers en muizen? Een speciaal probleem kan zich daarbij voordoen als het om imprints gaat, wat ik bij buizerd, torenvalk en boomvalk steeds vaker zie. Op dit ogenblik b.v. weigert een nestlingbuizerd al drie dagen zelf te azen en accepteert alleen dobbelsteentjes vlees uit de hand. De vogel is afkomstig uit het centrum van Enschede, waar hij op straat zat te piepen en te bedelen en een half broedje paling geconsumeerd schijnt te hebben (juni 1976).

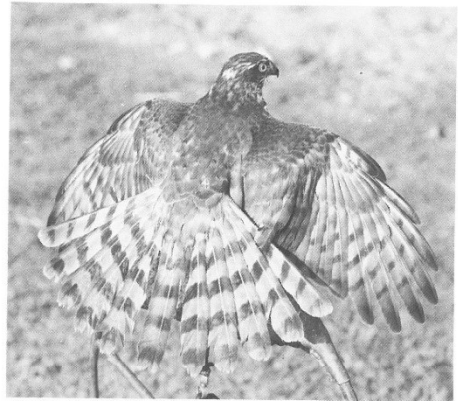
Dat zelfs bij sterk imprinte vogels revalidatie mogelijk is door een wat gewijzigde vorm van hakvlucht toont de volgende geschiedenis.

Twee imprinte buizerds

Deze werden me op 10 september 1974 gebracht. Ze waren in Duitsland als donsjong gekocht in de overtuiging dat het haviken waren!

Beide vogels waren in goede conditie met puntgaaf verenkleed. Ze bedelden met de bekende vleugelbewegingen en een infantiel gepiep, niet bij elkaar of bij een derde buizerd, maar alleen bij mensen. Dode muizen werden niet gegeten, na 3 dagen vasten werd naar levende muizen ook niet omgekeken. Met de hand aangeboden dode muizen werden pas geaccepteerd als de huid gekleefd en vlees te zien was. Met de hand voorgehouden levende mussen veroorzaakten een paniecreactie, voorgehouden stukjes rood vlees werden gretig opgenomen en ook wel zelf gekropt. Aaien over de kop en kroelen in de nekveren werd verzaligd ondergaan. Ook met volle krop kwamen de vogels op hand, arm en schouders zitten. Ze konden vliegen maar deden daarbij aan pasuitgevlogen jongen denken.

30

Sperwer - Foto: G.J. van Nie

Ik heb ze eerst in een visueel geheel afgesloten muthuis gezet en daar (steeds in 't donker) aas neergelegd. Na 10 dagen waren ze nog even zeeq als tevoren.

Intussen had Uw toenmalige secretaris niet stilgezet. In een afgelegen, weinig bezocht gebied bij Leende neemt het Rijks Instituut voor Natuurbeheer proeven met de reactie van een heidelandschap op beweiding door paarden. Een stukje hei met een groepje vliegdenners werd afgerasterd tegen de paarden.

Op 7 oktober 1974 werden beide buizerds aan de langveter op blokken in dit bosje gezet en om de twee dagen rijklijk van aas voorzien. Helaas was het onmogelijk dit steeds zo te doen dat de vogels de aasbrenger niet oppermerkten.

Op 22 oktober werd één vogel losgelaten. Hij bleef zoals verwacht bij de andere buizerd op het aas komen. Na twee weken was hij nog zo zeeq dat hij niet wegvloog als je onder zijn boom kwam staan. Het bedelen werd niet meer gezien, de vogel kwam ook niet meer naar je toe zoals in september. Er waren veel myxomatosekonijnen, maar het klaargelegde aas werd nog tot de laatste grammen afgeklouwd.

De tweede vogel werd op 3 november losgelaten.

Gedurende enkele weken werd nu op onregelmatige tijden aas uitgelegd. De vogels werden voortdurend in de buurt van hun hakplaats gezien. Ze bleven erg zeeq, maar werden later op gestorven konijnen in de hei gezien.

31

Het duurde tot april 1975 vóór ze bij nadering van mensen wegvlogen. Ze waren beide geringd: no. 6.031.692 werd op 12 januari 1976 teruggemeld op enkele kilometers van de hakplaats, waarschijnlijk gedood na een botsing met een auto.

Bij echte imprinting wordt de mens volledig als ouderdier, soortgenoot en seksuele partner gezien door fixatie in de periode waarin relaties met soortgenoten voor het leven worden vastgelegd. Als met bovenbeschreven methode bereikt wordt dat de imprint weerschu wordt voor de mens en in de vrije natuur in zijn eigen onderhoud kan voorzien, blijven er toch nog enige vragen. Hoewel het met veel moeite mogelijk schijnt te zijn een imprint ook in zijn seksuele gerichtheid naar de eigen soort om te buigen (reversible imprinting), moet je nog maar afwachten of dit na de hakvlucht óók gebeurt. Zo niet, dan komt de vogel niet meer tot voortplanting en is dus "biologisch dood". Dit mag nooit een beletsel zijn om te streven naar het doel van elke revalidatie: terugplaatsing in de natuur.

Summary:

TRAINING AND RELEASE OF A NESTLING MALE SPARROWHAWK AFTER RECOVERING FROM A BROKEN FORE-ARM AND SUCCESSFULLY HACKING BACK TWO IMPRINTED JUVENILE BUZZARDS

The author nursed a three weeks-old male sparrowhawk (*Accipiter nisus*). Imprinting was prevented and the bird was trained when hardened. During training Mr. Mavrogordato's "Hawk for the bush" was used as a holy book. By August 16th 1975 the first sparrow was caught. A few days later "Elegast" broke his ulna, being in birds the larger bone of the forearm. Thanks to the undamaged radius the fracture healed without bandage or pinning after a fortnights stay of the bird in a dark box. Another nine sparrows were caught until January 3rd when hawking came to an end because of the cold, wet and stormy weather conditions. The musquet stayed in the news and was released on April 16th 1976, immediately persecuting a displaying couple (of sparrows). Hawking was interrupted also after a collision with barbed wire when Elegast persecuted a snipe; after a buzzard succeeded in binding him when he payed too much attention to a mobbing crowd and after signs of approaching hypoglycemic fits. In all cases the bird was placed in a warm room and fed full gorges during a week.

Two three months old severely imprinted buzzards (*Buteo buteo*) were placed on blocks in a remote and well-guarded area in a North Brabant moorland, the author's father's hawking field. The birds were fed ad libitum and one of them was released after two weeks. It remained in the vicinity of its sister on the hacking place and continued to be very tame. Two weeks later the other bird was set free. It took several months before the buzzards showed some fear of human beings. Fourteen months after releasing one of them was found, freshly killed by a car some miles from the hacking area.

32

PROBLEMEN EN ERVARINGEN IN DE AANWACHTERIJ

door H. Dijkstra

Nu het al ettelijke jaren bijzonder moeilijk is om aan een valk te komen, waarmee men kan aanwachten, krijg ik nogal eens de indruk dat velen denken dat dit grote struikelblok vrijwel het enige is voor het beoefenen van deze fraaie en klassieke vorm van valkrij. Natuurlijk is een valk of valktarsel een "sine qua non", doch er zijn nog zoveel andere moeilijkheden bij het aanwachten, die beslist overwonnen dienen te zijn of te worden alvorens het überhaupt zin heeft om een valk te gaan trainen, dat het mij nuttig leek hierover eens iets uit eigen ervaringen in ons Jaarboek vast te leggen.

Om te beginnen: wat is aanwachten?

Een jachtwijze die met de langvleugelige valken (longwings) wordt toegepast bij de vlucht op prooi, die zich in lage dekking ophouden en na daarruit te zijn opgejaagd een dermate grote vliegsnelheid ontwikkelen dat een valk in horizontale vlucht ze vrijwel nooit kan inhalen voordat de eerstvolgende dekking bereikt is. Ik doel hier op de hoenderachtigen, zoals patrijs, grouse, fazant of kwartel. De valk dient op grote hoogte boven valkenier en hond cirkels te draaien, hoe hoger hoe beter en wanneer de prooi start, in een duikvlucht over te gaan, die haar zo'n enorme snelheid geeft dat hiermede het slachtoffer kan worden ingehaald en neergegagen of gebonden.

Het is een voor wilde valken natuurlijke jachtwijze; slechtvalken wachten dikwijls aan boven een kudde grazende schapen, wetend dat die soms patrijzen, of in Schotland grouse, opstoot. Geervalken worden b.v. aanwachting boven jachtpartijen waargenomen.

Bij de vlucht op cksier of Vlaamse gaal wordt ook een soort aanwachten toegepast, waarbij de valk op geringe hoogte boven de dekking mag aanwachten, maar dat is een geheel andere jachtvorm, die ik hier buiten beschouwing wil laten.

In het kort is de procedure als volgt:

Wanneer de valkenier er zeker van is dat de prooi, b.v. een koppel patrijzen, zich op een bepaald veld bevindt, laat hij ter plaatse zijn vogel stijgen.

Deze doet dit zo snel mogelijk en in zo kort mogelijke kringen boven het bewuste veld, zults om de patrijzen zich te laten drukken.

Vervolgens wordt de (snel) voorstaande hond geslipd, die onder de wind gekomen, tot voorstaan komt en daarmede ook de patrijzen blokkeert.

Nu kan de valkenier, als de valk hoog genoeg staat, de hoenders op het juiste moment doen springen. De valk kiept om, maakt een steile duik, waarin ze een grote snelheid ontwikkelt, trekt laag boven de grond op en gaat met dezelfde hoge snelheid in horizontale vlucht over. Tijdens het passeren van de prooi krijgt deze dan een enorme tik en valt omhoog, of wordt gebonden, d.w.z. de valk grijpt hem, landt ermee en doodt snel.

Dit klinkt natuurlijk erg eenvoudig en er komt wel het een en ander bij kijken voor een dergelijke vlucht zo volgens het boekje gaat.

Allereerst geef ik een opsomming van een aantal essentiële factoren, waar ik stuk voor stuk op in zal gaan.

1. Het jachtveld.
2. Het wild.
3. De hond.
4. De tijd.
5. De valk.
6. Het weer.

33

1. Het jachtveld.

Dit moet beslist open en zo vlak mogelijk zijn, wil men dat prooi en valk in hun vlucht te zien blijven. De dekking moet om dezelfde reden laag zijn en tevens om het opstoten van de prooi mogelijk te maken. Echter mag de dekking weer niet al te schaars zijn, anders drukt het wild zich niet en blijft voor valkenier en hond uitrennen. Zeer grote aaneengesloten stukken dichte dekking, b.v. bietenvelden, kunnen storend werken omdat de opgestoten patrijzen daarboven zo lang blijven vliegen totdat zij door de valk dreigen te worden ingehaald en zich dan meestal vlak vóór de valk in die dekking werpen. Is het veld heel groot van afmeting, dan zijn ze daar heel moeilijk nogmaals te vinden, zelfs met een goede hond. Er mogen, zeker in het veld waarboven men een valk gaat invliegen en haar de eerste prooiën wil laten slaan, geen gebouwen, hoogspanningsmasten, bomen of andere obstakels staan, waar de valk op zou kunnen gaan zitten en dit meestal ook doet. Zelfs erwtenuiters van twee meter hoogte hebben al een grote aantrekkingskracht. Bovendien moet het jachtveld tenminste enkele honderden hectaren groot zijn, wil men de zekerheid hebben dat jachtvluchten zich niet buiten het eigen veld uitstrekken.

2. Het wild.

Voldoet het jachtveld aan alle bovengenoemde eisen, dan zal daarin ook een behoorlijke stand van patrijzen of grouse aangetroffen moeten worden. Niet omdat men met een valk veel prooiën achter elkaar wil slaan, maar het is wel noodzakelijk dat men gedurende het seizoen *iedere* of vrijwel *iedere* dag enkele goede kansen aan de valk kan bieden.

Aangezien het zoeken naar een koppel, dat op een gunstige plek zit, altijd wel enige tijd kost, hetgeen dus bovendien dagelijks moet geschieden, zou een heel schaars met wild bezet veld te weinig mogelijkheden bieden.

Er zijn ook niet veel mensen die gedurende het gehele seizoen iedere dag onbepaalde tijd beschikbaar hebben.

Hebben we nu het geschikte veld met voldoende patrijzen gevonden, dan komen we aan een teer punt, dat ik ook onder "I. Jachtveld" had kunnen noemen, nl. hoe komt men aan zo'n veld?

Laat ik de beginnende leden van ons Verbond, voor zover zij dit nog niet reeds onderzocht hebben, uit de droom helpen dat er vast hier of daar nog wel iets te vinden zou zijn, waar niet gejaagd wordt, of zich een reservaat bevindt waar men tegen deze vorm van valkerij geen enkel bezwaar heeft.

In geheel Nederland is vrijwel iedere hectare aan jagers verpacht of hebben zij deze in eigendom. Zij zijn vanwege de grote schaarste aan jachtvelden in ons land terecht bijzonder zuinig op hun veld, waarin zij de wildstand verzorgen, d.m.v. het wild te sparen, bij te voeren, de stroperij te bestrijden en het afschot. Diegenen die nog niet eerder getracht hebben een wildrijke terrein voor zichzelf te pachten, hebben er geen idee van hoe moeilijk deze zaak ligt.

In reservaten zal men in vele gevallen geen precedent willen scheppen omdat men bevreesd is voor reacties van bezoekers, die melden een man jagende met een hond in het veld te hebben aangetroffen. Men zal het dus van de welwillendheid van jagers of de eigenaren van reservaten moeten hebben en van deze dan een officiële vergunning of pachtcontract verkrijgen.

Nu ik de eerste benodigdheden voor de aanwachterij besproken heb, kan reeds gesteld worden dat het geen enkele zin zou hebben een speciale patrijzenhond en een valk voor de aanwachterij te gaan trainen, wanneer niet eerst die twee zaken prima in orde zijn.

34

3. De hond.

De hond dient voor het opsporen van de patrijzen en het blokkeren daarvan tot de valkenier (of de hond op commando) de koppel kan doen springen. Door middel van goed voorstaan kan bovendien de plaats waar het koppel zich drukt, exact bepaald worden, hetgeen bijzonder belangrijk is. Stoot de valkenier de patrijzen maar enkele seconden later uit dan hij wenselijk achtte, dan komt vooral een beginnende valk vaak te laat omlaag.

Hoenders liggen nl. "als stenen" zolang de valk er goed boven vliegt en springen bij voorkeur als de valk ongeduldig wordt en van z'n nauwe cirkels afwijkt.

Een goede patrijzenhond dient snel te zijn, anders kan deze een koppel niet overrompelen en met voorstaan blokkeren.

Het is duidelijk dat zo'n hond een zeer goede neus moet hebben, echter wel corresponderend met zijn snelheid: hij mag niet bij de patrijzen komen voordat hij ze groeten heeft en ze dan niet voorstaat, maar opstoot. Bovendien moet het voorstaan zeker zijn, d.w.z. de hond mag niet voor andere vogels dan hoenders voorstaan. Dit is nl. voor een aanwachterij valk funest. Dit geldt ook bij het herhaaldelijk voorstaan op punten waar de patrijzen kort tevoren gezeten hebben, de zg. warme plaatsen.

De hond dient bovendien ervaren te zijn en men kan dus nooit een hond en een valk, die moeten samenwerken, in hetzelfde seizoen africhten en bij het aanwachten gebruiken.

Een groot voordeel is wanneer een hond gemakkelijk is af te richten, een eigenschap die nogal eens erfelijk is en door onze Oosterburen "Leichtführigkeit" genoemd wordt. Dit geldt weliswaar voor alle in de valkerij te gebruiken honden, maar voor een snelle hoenderhond in het bijzonder. Die is nl. in de vlakte al gauw ver van de valkenier verwijderd en het valt niet mee er dan nog volledige controle over te hebben. Denken we alleen al aan de graagte waarmee de meeste honden een haas tot buiten zicht achtervolgen, hetgeen voor de aanwachterij desastreus kan zijn.

Niet alleen kan de valk hiermee bedorven worden, maar men loopt ook kans in conflict te komen met de jachteigenaar.

4. De tijd.

Zoals gezegd, zal men de valk gedurende het invliegen (augustus) en de jacht (september, oktober, ev. ook november) iedere of vrijwel iedere dag minstens één vlucht moeten kunnen bieden. Het is niet zo dat het uitvallen van 1 of 2 dagen (b.v. bij noodweer) onherstelbaar is, maar de valk moet in zo'n topconditie blijven, wil zij patrijzen kunnen blijven slaan, dat zij in principe wel iedere dag moet vliegen. De patrijzen van het jaar worden nl. met de dag sterker en gewiekster en de ontwikkeling van de valk dient hiermede gelijke tred te houden.

Dat dagelijks vliegen behoeft echter geen uren te kosten; de eerste tijd mag men zelfs niet meer dan één vlucht per dag maken en deze duurt soms minder dan 3 minuten. Hierbij moet men echter optellen de heen- en terugreis naar en van het veld, het zoeken naar een geschikte koppel e.d.

Een geringe afstand tussen woning en jachtveld is dus toch een absolute noodzaak.

5. De valk.

De meeste longwings kunnen, vliegtechnisch gezien, aanwachten. Volgens de Nederlandse wet kan men in ons land uitsluitend vliegen met de slechtvalk (*Falco peregrinus*), hetzij met een andere valksoort, die op asyilvergunning het jagen moet worden bijgebracht.

Voor het slaan van een patrijs is het gewicht van de valk of valktarsel belangrijk, bij voorkeur tussen de 600 en 850 gram. In de buurt van de 500 gram wordt het voor zo'n kleine vogel moeilijk een patrijs in de lucht te kunnen vasthouden, terwijl zeer zware valken in de buurt van de kilo wel eens de neiging tot trossen hebben.

Ik dacht dat de ervaringen in de hedendaagse valkerij in binnen- en buitenland aangetoond hebben, dat er verder geen aanwijsbare eisen aan vorm en lichaamsbouw gesteld behoeven te worden.

Dus men ik dat hetgeen hierover in de literatuur nogal eens als begerenswaardig beschreven wordt, zoals kleine kop, grote handen, enz. voorbarige conclusies van de betreffende auteurs zijn.

6. Het weer.

Het meest ideale weertype is dat met een niet te sterke, constante wind. In windstil weer kan een valk moeilijk klimmen en is het aanwachten in korte cirkels zeer vermoeiend. Bij storm wordt een onervaren valk te veel van haar juiste plaats weggeblazen. Regen behoeft geen beletsel te zijn en sommige valken stijgen dan zelfs zeer goed, maar het is duidelijk dat slagregens wel een grote handicap betekenen. Wanneer de temperatuur erg hoog is, bestaat het gevaar dat de valk verkoeling gaat zoeken in hogere luchtlagen en dan niet meer reageert op prooi of loer, het zg. zwemen. Dit gaat soms over zeer grote afstanden, niet zelden vele tientallen kilometers, hetgeen dus gemakkelijk tot het verlies van de valk kan leiden. Als voorzorg dient men in ieder geval de vogel vóór het vliegen gelegenheid tot baden te geven.

Hetgeen ik hiervoor heb opgesomd, zijn eigenlijk alleen de belangrijkste benodigdheden voor de aanwachterij, die, zoals duidelijk zal zijn, stuk voor stuk zeer problematisch kunnen zijn.

Ik wil echter met nadruk herhalen dat al het voorgaande, met uitzondering van het weer dat men natuurlijk niet in de hand heeft, voor 100% in orde moet zijn alvorens men een aanwachter gaat trainen.

Vervolgens komen er dan nog genoeg problemen bij de training en de jacht zelf. Wie daar sterk in geïnteresseerd is, kan hierover in de oude literatuur, vooral de Engelse, veel lezen. De herdrukken van kostbare werken, die de laatste jaren verschenen zijn, deden veel leerzame zaken nu binnen vrijwel ieders bereik komen.

Echter lijkt het mij wel interessant hierna te vertellen hoe mijn laatste aanwachter, de slechtvalk Fiona (zie artikel "Aanwachten in Spanje", Jaarboek 1974) de africhting, het invliegen en de jacht heeft doorgemaakt.

Allereerst moet U weten dat mijn vaste patrijzenjacht dichtbij huis niet aan de eis voldoet dat obstakels moeten ontbreken (zie hiervoor onder 2).

O.a. doorsnijdt een rij hoogspanningsmasten dit veld en hierdoor kan er alleen gevlogen worden met vogels die het klappen van de zweep kennen en geen neiging meer hebben om het aanwachten af te breken door op een mast te gaan staan.

Dus moest ik voor de eerste vluchten zonder vlieglijn, de loer oefeningen en het invliegen op prooi naar een ander terrein uitzien dat aan alle eisen voldeed.

Ik had al tijdens mijn aanwachterij-ervaringen in Schotland (zie artikel "Naar Schotland op grouse", Jaarboek 1971) kunnen vaststellen dat de uitgestrekte moors met geen ander vliegwild dan grouse wel het ideale terrein zou zijn om een valk de eerste beginselen van de aanwachterij bij te brengen.

35

Fiona - Foto: H. Dijkstra

37

Mijn bezoek met Fiona aan mijn vriend Stephen Frank's jachtveld in Noord-Oostelijk Schotland werd dan ook jaren van te voren gepland. Toch had dit jachtveld enkele handicaps: het is nogal sterk heuvelachtig, waardoor grouse en valk in hun vlucht snel aan het gezicht onttrokken kunnen worden, terwijl bij sterke wind de koppels grouse vrijwel steeds achter een steile kant liggen, dus aan de lezijde van de heuvel. Op een dergelijke plaats kan een valk door de daar heersende "downwind" heel moeilijk stijgen, ze wordt nl. omlaag gedrukt. Een lastiger punt nog was het feit dat de Engelse quarantaine-bepalingen voor honden het meebrengen van een eigen hond (waar de valk aan gewend is) verbieden. Inmiddels zijn alle roofvogels ook onder zulke bepalingen komen te vallen, zodat het vliegen in Schotland door buitenlanders met eigen jachtvogels geheel onmogelijk is geworden! Gelukkig beschikte mijn gastheer over enkele prima Pointers, waar ik een dankbaar gebruik van kon maken en waartegen Fiona geen bezwaren had.

Reeds in Nederland had ik een soort draaiboek opgesteld, waarin van dag tot dag gepland was hoe het invliegen en injagen zou dienen te geschieden. Nadat Fiona reeds hier had kennis gemaakt met de loer en ook haar eerste vluchtjes aan de lijn had gemaakt, werden de eerste dagen in Schotland besteed aan het vrij vliegen op de loer.

Dit leek een weinig interessante belevenis: 2 rondjes op slechts enkele meters hoogte, waarbij de loer niet getoond werd, een fluittoon, het werpen van de loer, waarop de valk dan z'n volle maaltijd kreeg. En dan huiswaarts.

Voor de valkenier is deze fase echter wel degelijk interessant. Niet alleen ziet hij al iets van de vliegstyl van z'n valk, maar hij moet er ook goed op letten dat de loer op het juiste tijdstip geworpen wordt, nl. als de valk recht boven hem is. Dit om het aanleren van nauw te draaien cirkels te bevorderen.

Het werpen geschiedt met de wind mee om een stoot in die richting uit te lokken. Per dag werd het aantal te vliegen rondjes iets vergroot en daarbij hield ik er ook rekening mee dat de oefening op een zo vlak mogelijk deel van het moor plaatsvond. Ik wilde nl. voorkomen dat Fiona het voordeel van een stijgvind tegen een helling te vroeg zou leren en dan alleen nog maar op zulke gemakkelijke plaatsen zou willen stijgen, iets dat ik eerder bij andere valken had vastgesteld. Alles ging volgens het boekje, alleen was er van hoog stijgen nog geen sprake, maar dit was met uitsluitend loerwerpen ook nog helemaal niet te verwachten.

De dag vóór de opening van de grousejacht, "the glorious twelfth", moest Fiona haar gebeugten opgefrist worden, nl. dat ze iets levends moest vangen. Omdat een levende grouse niet beschikbaar was, togen we met een bruine duif naar hetzelfde gedeelte. Fiona woog 630 gram en steeg behoorlijk. Toen ze bovenwinds was, wierp ik de duif, die tegen wind opvloog en dus inkomend voor de valk erg moeilijk was. Hij kreeg een tik en spurte naar het Zuiden waar ze, achtervolgd door de valk spoedig achter de heuvel verdween.....

Mijn zoon Frits bleef met alle noodzakelijke ingrediënten op de plaats en ik reed terug naar de cottage om een extra loer, handschoenen e.d. op te halen. (Eigenlijk moet je alle attributen altijd dubbel bij je hebben.) Snel per auto naar de diepe Evelix-vallei, daar enorm ver gezocht, "croffens" (kleine boeren) aangeklampt, alles tevergeefs. Frits kwam in mijn richting en samen hebben we toen langs de helling en in de valleien tot donker gezocht, echter niets.....

Tamelijk pessimistisch gingen we huiswaarts en spraken af de volgende morgen bij het lichtworden ter plaatse weer te gaan zoeken.

38

Ik citeer nu mijn dagboek:

13 augustus

Om 4.30 uur op de moors met 4 man, t.w. Annemarie, Steve, Frits en ik. Om 6 uur schreeuwde Steve dat hij bellen hoorde. Wij hoorden zijn stem over vele honderden meters in de schitterende bladstille morgen. Ik rende erheen, even later hoorde Frits de bellen ook en zag de valk op een tufriggelle staan. Ze hield me tot op 20 meter goed uit, maar bleek een kogelronde krop te hebben!

Na een kwartier lang gemanipuleer met diverse loeren, wandelde ze tenslotte naar haar eigen vertrouwde loer, aasde een paar hapjes en bleef achterdochtig stil als ik bewoog. Fenmaal probeerde ik een schoentje te pakken, maar ze stapte van de loer af. Na lang wachten liep ze er weer naar toe, ging er op staan en nogmaals ondernam ik een poging. Om m'n buik liggend strekte ik mijn arm in haar richting uit met een sneelheid zo gering, dat die voor het oog nauwelijks waarneembaar was en ze kreeg ik een schoenpuntje en ook de valk weer in handen.

Steve vond 30 meter verder in de heide de voer driekwart opgeaasde duif, die ze dus kennelijk de vorige avond geslagen had. Vanzelfsprekend gaat vandaag voor Fiona als vliegtag verloren vanwege haar volle krop.

Uit het beschreven voorval zien wij duidelijk gedemonstreerd dat de reeds genoemde handicap van het terrein bijna tot het verliezen van de valk geleid had.

En nu weer uit het dagboek:

14 augustus

Op een punt van Queenie secondeerde de andere Pointer Jacco en werd de derde, Belinda, aangevlucht.

Ik wierp Fiona, die hoewel er vrijwel geen wind was, aardig steeg en niet ging zitten. Bleef precies boven me, maar toen ik de helling langzaam afliet in de richting van de honden, deed ik ongewild een jonge grouse op, stelde stoot, grouse liet zich in hoge heide vallen, valk landde eraast, wilde te voet naar de prooi, die natuurlijk ineens wegspurtte. Werd gelukkig niet door de valk achtervolgd.

Honden even uit de hand, binnen enkele seconden had leuwentimmer Steve de zaak weer onder controle, ik liet even de loer zien en de valk ging weer stijgen. Ditmaal iets lager maar weer precies boven mij en de honden, kringen naar links en naar rechts. Op mijn teken liet Steve de honden precies op het juiste moment flushen. Stoot naar grouse, valk halfweg beneden toen er nog een dwaars onder haar opging, die ze direct met een enorme klap omlaag zond. Ze landde eraast in de bunt, liep erheen en bond. Victorie! Niet alleen Fiona's eerste kill, maar tevens de eerste in het seizoen van onze gastheer.

Natuurlijk werd deze vlucht zwaar geanalyseerd. Alles zat mee, behalve de wind en het was wel heel hoopgevend dat Fiona dit al presteerde. Zijn er echter nog lang niet, want de valk wacht b.v. voor een oude coek-grouse (nog?) veel te laag aan. De geslagen grouse woog 480 gram.

15 augustus

Op het eerste point vloog mijn valk op een vrij slechte plaats, maar ze steeg! Ca. 20-25 meter hoog en een jonge grouse viel juist voor haar stoot in. Ze ging op de grond zitten, ik wachtte wat, loerde even en toen vloog ze op, ging nog hoger, we joegen grouse weer op, die direct terugplofte. Dit keer probeerde Fiona op de grond te binden, grouse

vloog 20 meter verder, valk ragde er achteraan, grouse vloog weer weg en nogmaals startte de valk, ditmaal langzaam en duidelijk vermoeid. Haalde na 200 m in, grouse kroop onder brombosje, waar we hem met rust lieten; hij had het verdiend. Fiona terug op loer.

2de vlucht. Na ca. 1 uur. Goed en lang aanwachten, 20-25 meter hoog, maar de hond stond vals voor en ik moest haar op de loer laten komen.

3de vlucht. Grouse bleek verlopen. Steve en ik heen en weer ragen door de hei, maar er vloog niets op. Na 5 minuten een kort punt van Belinda, ik erheen, jonge grouse er vluchtte en werd met steile stoot neergelokt en op de grond gebonden. Valk bleek met haar stoot de vleugel van de grouse te hebben gebroken. Fiona woog 645 gram, ik dacht iets aan de hoge kant, want ze aasde niet erg gulzig.

16 augustus

Gevloegen boven vrij vlak moor, honderd km Noordwaarts, waar we de gasten waren van onze Italiaanse vrienden, de valkeniers Tosti en Pratesi, die daar de aanwachterij in grootse stijl beoefenen.

Fiona wachtte ca. 20 m hoog aan en was niet boven grouse toen deze veel te ver voor het punt opging. Kwam een meter te kort. Bleef wel een paar honderd meter volgen. Tosti had goed gemarkeerd, Pointer Gulf stond voor en in het erg sombere weer zag Fiona de te vroeg door de hond opgedane grouse niet. Deze vloog ook nog heel laag door een greppel en ontkwam. Geen verdere kansen voor onze vogel gehad.

17 augustus

In keiharde wind werd Fiona geworpen op een punt met vrijwel geen stijgvind. Maakte enkele lage rondjes en spurte toen ineens jagend het Evelix-dal in. Lang kon ik haar niet de kijker volgen; ze draaide niet, alsmar die soepele geoliede wickslag van een jagende slechtvalk. Tegen de donkere achtergrond van de tegenoverliggende helling raakte ik haar kwijt. Na een kwartier al loerend in dezelfde richting gelopen te hebben, hoorde ik A. achter me roepen en zag haar de lucht in wijzen. Heel hoog hing de valk boven de riggel waarlangs we liepen. Eén keer liet ik de loer zien en ze kwam in mijn richting, alsmar hoog. Pas toen ik een tijdje in haar richting gelopen had en zij naar mij was toegelopen, wierp ik de loer, die in één lange duik gebonden werd. Bij het opkomen was ze iets wilder, geen wonder voor een wildvang na een lange jacht en een half uur zelfstandigheid in windkracht 7! Haar gewicht was 635 gram.

Na het vliegen van de andere valken liet ik Fiona nog een oefenvlucht maken op de loer. Vlakbij de top van een heuvel, waar de wind zo krachtig was dat ik er haast niet kon blijven staan, wierp ik haar en ze ging direct met vrijwel ingevouwen vleugels loodrecht omhoog. Ik liep de helling af en zij steeg zodat ze in korte tijd zeker zo'n 60 m hoog boven me was. Volgde me precies en alles zonder één vleugelslag. Na ca. 5 minuten een stoot op de fluit en een fantastische duik op de loer volgde. Rustig bij het opkomen. Oefening geslaagd.

En zo vloog Fiona iedere dag bijzonder goed, maar ik lette er sterk op dat ze vrijwel niet teleurgesteld werd, dus wierp ik haar alleen wanneer ik er vrijwel zeker van was dat er een grouse onder haar zou opkomen. Ook zorgde ik voor voldoende tijdsduur tussen de vluchten onderling en het viel soms niet mee een vlucht, die onze gastheer me aanbod, af te slaan.

Ik wil nu een dag uit m'n dagboek lichten, waarin niet alleen Fiona's vluchten beschreven staan, maar ook enkele van oude, ervaren slechtvalken, die door de Italiaanse valkeniers gevlogen werden.

40

Aanwachter valk - Foto: Frits Dijkstra

21 augustus

Om half vier bij het plaatsje Reay in het verre Noorden met de Italianen het veld in. Eerst cindelozetippel en klim met pas na een uur de eerste grouse. Alles ging fout: honden gooiden grouse eruit, Mecklenburg wilde niet stijgen, toen een vals punt, Pointer Jacco verdween achter een haas, de eerste Italiaanse valk wilde helemaal niet vliegen, ging ergens in de heide zitten, een 2de valk werd geworpen, die ook ging zitten, enz. Steve en wij de pest in, maar bij onze Italiaanse gastheer een stoïcijnse rust: zo was valkerij vonden ze, eergisteren en gisteren hadden ze op beide dagen in één drift (waar de grousestand blijkaar beter was) 7 grouse geslagen. Vandaag moest om organisatorische redenen de hele drift bovendien met verkeerde wind genomen worden. In de slechtste plaatsen, waar b.v. een "downwind" heerste, sloeg ik enkele malen een aanbod tot vliegen beleefd af.

Toen Gulf echter op een vrij vlak stuk zodanig stond dat ik er in "geloofde", besloot ik Fiona te vliegen. Ze was bovendien wat laag in gewicht geraakt (625 gram) en wilde ik haar deze dag niet al te laat opzetten.

De plaats was, wat de wind betreft, niet erg gunstig, want juist tevoren had daar een ervaren Italiaanse valk niet willen stijgen. Desondanks ging Fiona goed omhoog. Bleef precies boven me op ca. 30 m hoogte en ik liep boven wind, flushte misschien iets te vroeg, maar in een zeer snelle downwind stoot werd een jonge grouse in de lucht gebonden en ze hield hem ondanks haar defecte teen! 't Bleek toch nog een behoorlijk exemplaar te zijn van 440 gram. Punt voor punt werd gevonden en de Italianen begonnen te stijgen. De oude Alice was enkele uren weg en toen een andere valk gevlogen werd, riep iemand dat ze onmetelijk hoog boven ons vloog. Dat bleek juist; eigenlijk alleen met de kijkers nog waarneembaar. Was dit 300, 400, 500 meter of nog hoger? Dit herhaalde zich op deze middag nog een maal, alleen was ze toen minder hoog, maar toch altijd wel 100-150 meter.

De eerste grouse, die onze gastheer sloegen, was na een "rathunt" met 2 valken. Er volgden enkele fraaie stoeps met kills en toen was het weer mijn beurt. Punt van

41

Queenie, Fiona bleef *recht* boven me, draaide amper cirkels, ik flushte net op het moment dat de valk even rondje draaide en me de rug toekeerde had. Ging niet achter grouse aan, dook even naar leuwerik, trok direct weer op, Queenie stond nogmaals, gewacht tot Fiona recht boven me stond: "get them up" en daar spurten nog enkele grouse weg, waarvan de tweede weer in de lucht gebonden werd met een doffe plof. Werd ook goed gehouden.

Tenslotte nog een schitterende vlucht van Alice. Steeg zeer hoog, wachtte zeer punctueel aan en toen na fraai hondenwerk een oude grouse-cock met enorme snelheid wegspuurde, volgde een formidabele stoot met vleugelwrikken. Een doffe plof, kikkend stortte de prooi ter aarde, enkele grouseveertjes dreeven op de wind.... Heel beheerst vloog de valk eerst nog een rondje om dan naast haar prooi te landen, waarop ze haar welverdiende volle krop mocht azen. Een schitterende dag met een totaalscore van 8 grouse met 5 valken.

28 augustus

Onze laatste dag voor de terugreis Jack Mavrogordato was inmiddels gearriveerd en had daags tevoren al een fraaie vlucht van Fiona gezien, die helaas zonder resultaat bleef. Ongelukkigergewijs was het nogal mistig. Mijn echtgenote zag liever dat ik deze dag helemaal niet vloog en zeker niet in de mist....

Voorlopig besloten we tot wachten, de mist zou natuurlijk kunnen optrekken. Heel gezellige kout met Jack Mavrogordato die zeer op z'n praaststoel zat. Interessant was o.a. te horen dat hij van de beroemde valkenier uit de vorige generatie, Stanley Allen, een vol uur valkerijverhalen op de tape-recorder heeft staan. Vooral omdat deze man nooit iets geschreven heeft.

Toen het weer niet opklaarde liet Jack z'n Saker aan de lijn op de loer komen als oefening, hoewel de vogel in Wiltshire al los gevlogen had. Het was interessant de oude meester aan het werk te zien en ik mocht er wat van op de film vastleggen. Deed daarna wat "manning" bij de kachel.

Fiona woog 630 gram, iets dat me precies goed leek als "gehoorzame conditie", zonder dat ze te laag was om te gaan stijgen.

Nauwelijks had hij dit gezegd of ze gingen op de wieden: wel een dozijn. Ik stelde voor met de auto naar diverse andere gedeeltes van het moor te gaan en alleen te vliegen als er ergens minder of geen mist was.

We namen de laaggelegen weg vanaf de Sheepfarm naar Loch Landsaigh en spoedig zag Steve een koppel op het weggetje. Hier was minder mist!

We reden wat terug, stapten uit en overlegden. Ik zag met de kijker 3 stuks rechtop zitten en Jack Mavro adviseerde niet te vliegen omdat ze waarschijnlijk zouden wegstrijken zodra de valk in de lucht was.

Nauwelijks had hij dit gezegd of ze gingen op de wieden: wel een dozijn. Helaas konden we door de bolling van de heuvel niet zien waar ze invielen. Daarom met de honden gaan zoeken bij vrijwel windstil weer.

Pas na een flinke tippel, waarin Jacco diverse sneeuwvazen wegbracht tot ergernis van haar baas, vond Jacco een punt. Queenie kwam erbij om zich van de juistheid te overtuigen en ja, ook zij stond. Omdat het zicht op dit moment ook aanzienlijk beter was (ca. 400 meter), onthufde ik Fiona.

Ze leek eerst vrij lang naar de voorstaande honden en steeg toen in korte rondjes precies boven me tot zeker 30 meter, ik liep rustig op 'n punt toe en flushte op het goede moment. Prachtige stoot naar de grouse, die de gully (smal dal) invloog, zagen niet of ze raakte wel de enorme "throw up" (het opstelen). Frits en ik renden erheen en daar stond Queenie al langs de waterkant weer voor. De valk bleef in de lucht en steeg geweldig, zeker 80 meter(!), precies op tijd werd de grouse weer opgedaan, met steile stoot kreeg hij een mep, zodat hij met een grote fontein in het water klapte! De honden

42

apporteerden de prooi, die we in de hei vierpen voor Fiona die er op genieten kon van haar succes na zware arbeid.

Het was een schitterende vlucht geweest met zeer precies aanwachten en dat zonder wind!

Jack en de anderen hadden het goed gezien en waren opgetogen. Ik was ook erg blij met dit waardige slot van deze grouse-hawking, waarvan 's avonds de balans werd opgemaakt: de valk had in haar korte verblijf in Schotland 8 grouse geslagen en wat het belangrijkste was: ze was steeds constanter en hoger gaan aanwachten en dat hield be- loften in voor haar verdere jachtvluchten in Nederland.

Tot zover het dagboek van Schotland.

Nu was ik natuurlijk zeer gespannen te zien hoe de valk de overgang naar mijn Nederlandse veld met patrijzen en als grote handicap de hoogspanningsmasten, zou door- maken.

Welnu, na de lange terugreis per auto en boot Great Yarmouth - Scheveningen ging ik nog de dag van aankomst 's avonds al met haar vliegen om het aantal uitvaldagen voor het vliegen zodoende zoveel mogelijk te beperken.

Die eerste dag in eigen veld was een grote teleurstelling: in plaats van stipt aan te wach- ten, ging ze achter kievit (die ze nog nooit gezien had) aanragen en rustte onder- tussen enkele malen uit op een mast! Was de hele opleiding in Schotland teniet gedaan? De volgende dag ben ik iets vroeger gaan vliegen, omdat de kievit dan minder actief zijn.

Een goed punt op patrijs - Foto: H. Dijkstra

43

Mijn dagboek:

2 september

1ste vlucht. Goed aanwachten, patrijzen te vroeg weg, hoog terugkomen en weer goed aanwachten. Robin los, flushte koppel recht onder de valk, stoot in druppelvorm, patrijs gebonden en gehouden. Bleek 300 gram te wegen. (Omdat mijn jonge Pointer nog niet geheel klaar was voor het gebruik onder de valk, nam ik mijn toelucht tot het opsporen van de koppels met de kijker en het flushen met de Springer Spaniel Robin, die de valk goed kende.)

2de vlucht. Eerst even ragen achter kievit, toen weer aanwachten. 1 patrijs te vroeg op, bereikte dekking bij boerderij. Fiona goed op loer.

3 september

Gewicht Fiona 640 gram.

1ste vlucht. Grote koppel te vroeg weg. Valk op mast, hoog terug, steile stoot op loer. **2de vlucht.** Onderwinds zeker 5 minuten aanwachten 25-30 meter hoog. Robin deed grote koppel springen. Steile druppelstoot, moest afremmen om te binden, hetgeen prima lukte. De oude patrijs woog 420 gram.

Nu bleek Fiona de vlucht op patrijs onder de knie te hebben, want in de 11 dagen, die toen volgden, sloeg ze iedere avond 1 patrijs, eenmaal zelfs 2 stuks. Wat mij echter bijzonder verheugde, was het feit dat de valk soms dichtbij masten en boerderijen geworpen kon worden zonder dat ze daarop ging zitten. Ze kwam zo gauw mogelijk boven ons en de hoogte, waarop ze aanwachtte, werd geleidelijk groter.

Gedurende een korte periode kreeg de vogel wat al te veel zelfvertrouwen. Haar interesse voor de loer werd zeer gering, zodat enkele dagen met uitsluitend een loer-oefening moesten worden ingelast.

Op het moment dat ik haar voldoende safe achtte, kon ik van diverse interessante uit- nodigingen om te vliegen boven andere velden gebruik maken, o.a. tijdens de D.F.O. Ordenstaging te Ochtrup, waar ze een prima indruk maakte.

Toen de weersomstandigheden het vliegen praktisch onmogelijk maakten, en dat begon op 10 november, had Fiona de voor Nederlandse begrippen uitstekende score gemaakt van 44 stuks, w.o. 29 patrijzen, 8 grouse, 2 fazanten, 1 eend en 1 taling.

Jammer was dat de valk reeds van het begin af aan zwellingen aan de handen had, die al vrij vroeg tot het lam worden van een binnenste teen leidden. Aangezien deze moei- lijkheden haar voor de jacht niet leken te hinderen, heb ik dit uit de geciteerde gedeeltes van mijn dagboek weggelaten.

Gedurende het daaropvolgende seizoen (1974) werd Fiona's aanwachten nog constanter. Het invliegen had echter plaats boven een terrein zonder masten of boerderijen.

Reeds 11 dagen nadat ik haar uit de munit genomen had, sloeg ze haar eerste patrijs. Haar aanwachthoogte lag meestal op 80-100 m en dat is zeer hoog. De hoogte waarop vogels vliegen, wordt n.l. bijna altijd veel te hoog geschat.

Waren voldoende kansen aanwezig, dan kon ik haar nu vrijwel iedere avond 2 of 3 maal vliegen. Het slaan van 2 patrijzen op 1 avond was nu geen uitzondering meer en zelfs wist ze tweemaal 3 patrijzen uit 3 vluchten te slaan.

Enkele hoogpunten uit dit seizoen waren haar vluchten in Spanje (zie Jaarboek 1974) en het slaan van 2 talingen, een bijzonder snelle prooi. Eigenlijk vloog ik daar niet bewust op, doch was op weg naar een koppel patrijzen.

44

Geestromijnlijke perfectie! - Foto: H. Dijkstra

Daarbij moest ik een sloot overspringen, terwijl de valk ca. 80 m hoog aanwachtte. Geheel onverwacht sprongen er enkele talingen uit het water, waarop Fiona direct in een zeer steile duik omlaag kwam, de prooi half inkomend licht raakte, toen bijdraaide, in een pijlsnelle stijgvlucht de taling inhaalde en in de lucht bond nog vóór deze een brede tocht kon bereiken.

De meest spectaculaire vlucht was wel de volgende: nadat zij in prachtige stijl een patrijs gebonden had, besloten we voor donker nog één vlucht te maken.

We wisten een koppel ver voor ons op de stoppel te liggen. Ik liet Fiona stijgen, maar tijdens de eerste passen in de richting van de hoenders streken zij af naar een verre ge- ploegde akker dicht bij een groot bietenveld. We besloten met de aanwachende valk boven ons de koppel nogmaals op te zoeken.

Gedurende deze flinke tippel steeg ze tot zeer grote hoogte en toen we de koppel vonden en opstootten, volgde een formidabele stoot. Fiona raakte een patrijs, die ter aarde stortte en met de grote snelheid, die ze nog over had, haalde ze de andere patrijzen in en bond er één hoog in de lucht. Ze landde ermee in de bieten. De eerste patrijs vonden we met behulp van de hond op de kluten. Dat waren 2 geslagen patrijzen uit 1 vlucht en een middag met 3 patrijzen uit 2 vluchten!

Het totaalresultaat van haar 2de seizoen was nog groter dan het eerste, n.l. 68 stuks. Leerszaam is dat hiervoor in totaal 132 vluchten nodig waren. Dit lijkt uitzonderlijk goed, een verhouding van ongeveer 1 prooi op 2 vluchten. Echter mag dit met een aan- wachter niet veel anders liggen. Een valk kan n.l. heel weinig teleurstellingen verdragen en daaronder rekenen we niet alleen de vluchten waarbij de prooi wist te ontsnappen, maar ook de vluchten waarbij in het geheel geen prooi op de wieden kwam, wat ondanks de beste hond, nooit helemaal is te voorkomen.

Dit dus in tegenstelling met b.v. de havik, die na 6 misvluchten een konijn prima kan slaan.

45

Als men de resultaten van het tweede seizoen bekijkt, zouden deze de schijn kunnen wekken, dat het aanwachten met deze vogel nu een eenvoudige zaak was geworden. Dit was echter anderszins het geval! Steeds maar weer werd erop gelet dat de valk alleen dan geworpen werd wanneer er een zeer goede kans bestond dat we patrijzen onder haar konden opdoen, dat haar conditie op peil bleef en dat zij een enorm vertrouwen in de loer bleef behouden.

Haar vliegengewicht nam toe tot 670/690 gram, bijna haar miltgewicht, hetgeen een groot voordeel bleek: ze keek amper meer naar andere prooien en kon door haar enorme kracht en fitheid gemakkelijk hoog stijgen en lang aanwachten in nauwe cirkels.

Het is bijzonder spijtig dat Fiona uiteindelijk aan haar pootziekte is bezweken. Echter hoe hoog de kwaliteit van deze valk ook in mijn herinnering zal blijven voortleven, toch ben ik van mening dat de belangrijkste factoren, die bijgedragen hebben tot haar succes, waren:

- het beschikbaar hebben van de in de aanvang van dit artikel genoemde benodigdheden,
- de consequente wijze van trainen en vliegen.

Summary:

PROBLEMS AND EXPERIENCES IN WAITING ON

In this article the writer wishes to make it clear that the obtaining of a longwing falcon is not the only problem that has to be solved before one can train and fly a gamehawk. He gives a list of the most vital ingredients, describing each of them more or less in detail.

1. The flying grounds.

Have to be open, free from pilons and farm-houses, at least several hundreds of acres, with the correct height of cover.

2. The game.

A fairly large stock of partridge, grouse or pheasant should be available.

3. The dog.

Fast but steady, wide ranging pointing dogs with such experience that they do not have to be trained in the same season as the falcon.

4. The time.

One must be able to fly daily during the whole season, offering your falcon at least 2 good chances a day.

Therefore, the distance between house and field should be as short as possible.

5. The falcon.

Most longwings can wait on, most important is their weight, which is preferably between 600 and 850 grams for partridge.

6. The weather.

A slight breeze is ideal, though some falcons wait on well in the rain.

Mr. Dijkstra emphasizes that it is absolutely no use obtaining and keeping a falcon for game hawking unless points 1 to 6 are carefully followed.

To give an example of how a falcon can be trained and flown successfully, he traces the career of "Fiona", his last falcon, quoting his diary many times.

This small Peregrine falcon of 650-690 grams flying weight was trained in Scotland where it took its first quarry (8 grouse in 9 days).

After that she was flown at partridge in Holland for 2 seasons.

She did well at the D.F.O. Tagans at Ochtrop in 1973 and during a hawking visit to Spain during 1974 she took red-legged partridges.

The writer ends by saying that however good "Fiona" was (a total score of 112 head in 2 seasons) in his opinion most of her successes had been made possible by the organizing of these 6 vital points and the consequent training and flying of the falcon.

46

Havik aan de vliegdraad tijdens training - H.J. Stijper

47

ENKELE OPMERKINGEN OVER FRONS

door G.J. van Nie, dierenarts

Inleiding

In het vorige jaarboekje wees ik op de tegenstelling tussen het grote aantal publicaties over frons en het geringe aantal in de praktijk waargenomen ziektegevallen.

In herfst en winter 1975-76 vervaagde deze tegenstelling door het grote aantal Trichomonaspatiënten onder buizers en houtduiven.

In de oude valkerijliteratuur wordt onder frons (Frounce, Chancre, Diphteroid, geïel Knop) iedere keelandoening verstaan waarbij een gelig-wit kaasachtig beslag (delen van) mond- en keelholte bedekt, ongeacht de oorzaak.

In latere publicaties wordt vaak zonder nader onderzoek naar de verwekker gesproken over infectie met Trichomonas, omdat deze parasiet bij duiven eenzelfde beeld geeft als bij roofvogels en zeer verspreid voorkomt onder de naam het geel, het steen, het navelgeel, mondzwam, geselidertjesziekte en (bij de kaste der geletterde colombofieleen) flagellatendiphterie.

Vele oorzaken

Onderzoek toonde aan dat ook allerlei andere ziekte-oorzaken (bijna) hetzelfde beeld te zien geven. Toen Trichomonas gallinae of columbae, een éencellig, ongeveer 0,01 mm lang dus alleen microscopisch zichtbaar, van een zweefdraad voorzien oerdiertje, bekend werd als verwekker van de bekende duiveziekte, schreef men de al eeuwen bij valkeniers bekende frons ook aan deze parasiet toe. Vaak ten onrechte, zoals o.a. op IJsland waar frons bij geervalken voorkomt. De heer Gudmundsson, conservator aan het Natuurhistorisch Museum te Reykjavik, nam de ziekte sinds 1960 waar bij het opzetten van doodgevonden geervalken en meent dat de ziekte de populatie laag houdt. Residuen van pesticiden zullen daarbij ook wel een handje geholpen hebben in die jaren. Trichomonas-infectie is een echte duiveziekte, maar duiven spelen in de voeding van de IJslandse valken geen rol. Op het eiland komen alleen tamme duiven voor bij de woonkernen, terwijl de valken daar zelden komen, dus hoe zou de geervalk aan deze typische duivekwaal komen?

Bij onderzoek van afwijkend keelmateriaal werden Capillaria-cieren en -wormen gevonden. Capillaria's zijn typische parasieten van hoenderschichten en werden bij het sneeuwhoen (Lagopus mutus) al in de 19e eeuw beschreven. Dit sneeuwhoen nu is het belangrijkste prooidier van de IJslandse geervalk.

Ook bij valken in gevangenschap vond Cooper (1969) Capillaria's in de slokdarm (Engeland). Bij buizers werden ze in Nederland aangetoond in 1974-75 (Hoekstra, 1975), terwijl ze voor 't eerst in Nederland aangetoond werden als oorzaak van een kropontsteking bij een patrijs (Van de Venne, 1976). De infectie kan zeer hardnekkig zijn, zoals ik bij een roodkopsmelknek ondervond in 1971. Stehle (1965) vermeldt ook pathogene gistsoorten, schimmels, bacteriën en Vitamine A-gebrek als oorzaak van fronsachtige afwijkingen in de keel.

In Amerika kunnen luchtzakwormen (Serratospiculum) vooral bij de prairievalk frons veroorzaken (Ward, 1975).

Frons door Trichomonas

Parasitisme in de natuur is een doodgewone zaak. Onder wilde houtduiven komen parasieten dragers voor die kerngezond zijn.

48

Alleen onder bepaalde omstandigheden als onvoldoende immuniteit (jonge vogels), overbevolking, voedselschaarste, strenge winters, keelbeschadiging door opgegeten eikels verlaten de Trichomonaden het keelslijmvliesoppervlak en dringen in diepere lagen door, waar ze een ontstekings veroorzaken. Zieke duiven slikken moeilijk en vermageren door te geringe voedselopname. Tenslotte verplaatsen ze zich moeizaam en zijn ze aangewezen op voedsel dat zonder te veel beweging makkelijk te vinden is. Eikels en beukenootjes gaan dan opnieuw een rol spelen, beschadigen de toch al aangetaste keel en bezorgen de parasieten verdere toegangspoorten tot het weefsel onder het slijmvlies van keel en krop. Vandaar kunnen ze zich zelfs verder uitzaaien naar lever en longen, waar ze de vorming van gelige haarden veroorzaken.

Vooraf in jaren van overbevolking (maïscultuur) in combinatie met een rijke eikelgroei komt de ziekte onder houtduiven massaal voor. De Engelsen spreken dan van Acorn-disease (eikelziekte).

Predatoren van de houtduif (havik) en van de zeltogende en dode duiven (buiserd) staan dan bloot aan een zware infectiedruk. Ze gaan zich toeleggen op de makkelijk te grijpen zieke duiven. In deze exemplaren komen de parasieten in veel groter aantal voor dan in de gezonde dragers, die trouwens normaal niet dagelijks op het menu voorkomen (Havik 50%, met postduiven samen) of daarin een te verwaarlozen rol spelen (Buiserd). Het grote aantal zieke duiven en door mij en vele anderen deze winter gevonden prooieresten maken het aannemelijk dat de buizerd zich wekenlang bijna uitsluitend voedt met aangetaste duiven. In "Trichomonasjaren" kan de aandoening bij 50% der haviknestlingen in Duitsland voorkomen (Trommer 1964, Wigman 1971).

Normaal zal de keel van een buizerd (woelmuiszinspecialist) weinig, althans minder dan bij de havik, beschadigd worden door grote beenderen van prooidieren, want deze worden vaak in hun geheel doorgeslikt. Bij een éenzijdig duivenmenu wordt dit anders: een voortdurende beschadiging van keel en kropwand door grotere botsplinters zou dezelfde rol kunnen spelen als de eikels bij de duiven. De localisatie van de Trichomonas'gezwellen", die ik deze winter zag, zou hier ook op kunnen wijzen.

Ziektebeeld

De door de ziekte aangetaste buizers laten zich pas pakken als ze vermagerd zijn en niet meer kunnen vliegen. Het ziekteproces is dan al zover voortschreden dat ze met medicijnen meestal niet meer te redden zijn.

De snavel is dan vaak geopend. Slikken is bemoeilijkt of onmogelijk. Het lichaamsgewicht is gedaald, bij 2 gewogen buizers deze winter tot 460 en 520 gram (normaal voor ♂♀ in december ongeveer 900 gram). In de keel is een gelig kaasachtig beslag te zien, soms als echte velletjes, vaker meer als op de onderlaag vastzittende proppen. Ook bij voorzichtig verwijderen treden nogal eens bloedingen op. In de krop zitten soortgelijke beslagen en proppen, soms in een rij in het verloop van een slijmvliesplooi. In keel en krop treedt zo nu en dan gezwelvorming op, kennelijk op plaatsen waar door verwonding de infectie wat dieper kon doordringen. Ik zag deze winter twee buizers met een dergelijk gezwel in de omgeving van het kaakgewricht en drie met duivegrote zwellingen in de krop. Bij doorsnijden bleken ze centraal droogkrutemelig en vuilgeel van kleur te zijn. Bij duiven en buizers zijn deze gezwellen van buitenaf te voelen en verwarring met eikels of braakballen is dan mogelijk.

De omschreven gezwellen kwamen in combinatie met een kaasachtig beslag voor; deze beslagen waren vooral bij de duiven vaak zonder gezwellen aanwezig en ik zag ook één buizerd met een enorm gezwel in de krop zonder slijmvliesafwijkingen in keel en krop. Bij deze vogels waren zwermen schoksgewijs bewegende Trichomonaden onder het microscoop te zien in een uitstrijke van het kropslim. Kennelijk ging in dit geval de aandoening primair uit van een beschadiging of perforerende verwonding van het

49

kropslimvies. Wanneer een dergelijke vogel in een vroeger stadium van de ziekte in handen was gekomen had operatieve behandeling resultaat kunnen hebben.

Preventie bij onze jachtvogels

Er zijn uitstekende medicijnen om de Trichomonaden te doden en omdat onze jachtvogels in een veel vroeger stadium onderzocht en behandeld kunnen worden, is een therapie zeer zinvol en kan volledige genezing optreden. Voorkomen verdient desondanks de voorkeur. Keelinspectie bij de geringste slijkbezwaren is nuttig. Bij waargenomen afwijkingen moet een uitstrijkje gemaakt worden, want voor de keuze van medicamenten is het essentieel te weten dat niet een van de andere genoemde oorzaken een rol speelt. Op grond van de waargenomen afwijkingen is dit nooit met zekerheid te zeggen, na microscopisch onderzoek in veel gevallen wel.

Als aas gebruikte vogels mogen geen afwijkingen in keel, krop, longen, lever en navel hebben. (Jonge duiven kunnen door Trichomonasinfectie zonder andere afwijkingen keiharde verdikte navels hebben: 't steen.) Worden levende duiven gehouden voor de aasvoorziening tijdens de muut, dan is het nuttig vóór het azen of vóór het invriezen een bij dierenartsen verkrijgbaar middel tegen 't geel door 't drinkwater toe te dienen. Een goede conditie tenslotte wapent onze vogels niet alleen tegen frons, maar tot op zekere hoogte tegen de meeste infectieziekten.

Literatuur:

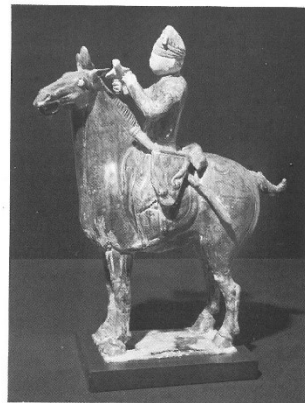
- Cooper, J.E., *Oesophageal capillariasis in captive falcons*, Vet. Rec. 84, 634 (1969).
Hockstra, Prof. Dr. J., telefonische mededeling 1975.
Stehle, S., *Thesis tierärztl. Hochschule Hannover*, 1965.
Trainer, D.O., Foltz, S.D., Samuel, W.M., *Capillariasis in the Gyrfalcon*, The Condor, 70, 276 (1968).
Trommer, G., *Trichomoniasis bei Habichtsnestlingen in freier Wildbahn*, DFO 1964.
Venne, P.T.M. van de, mondelinge mededeling 1976.
Ward, F. Prescott, *A clinical evaluation of parasites of birds of prey*, J. Zoo An. Med., 6(1), 3, 1975.
Wigman, A.B., *Opleving? "Buiten"*, Graafschapbode 24-5-71.

Summary:

SOME NOTES ON FROUCE IN RAPTOR

During the winter of 1975-76 Trichomonas infections of throat and oesophagus in wild-living pigeons (*Columba palumbus*) occurred enzootically in the Netherlands.

In several buzzards (*Buteo buteo*) the diagnosis was made by the author on clinical signs and microscopic examination of throat swabs. Evidently mucosal damage by acorns in the wood-pigeons and by large bones in the buzzards played a role in the infection. All buzzards died or were euthanased. Clinical signs in the buzzards and some measures to prevent the frounce in hawks used for falconry are described.

Chinese valkenier te paard

Foto: ter beschikking gesteld door J. Taapken

VALKERIJ IN HET OUDE CHINA

door J. Taapken

Van 4 december 1974 tot 26 januari 1975 werd een tentoonstelling in het Rijksmuseum te Amsterdam gehouden over "Opgegraven schatten uit de volksrepubliek China". In het graf van kroonprins I Tê van de Tang Dynastie te Ch'ien-hsien, provincie Shensi (706 na Christus) werden afbeeldingen aangetroffen waarop ook ruiters met valken (vermoedelijk ook uilen) op de hand en op het zadel staan geschilderd o.m. op muurschilderingen. Ook in China werd blijkbaar toen al de valkerij bedreven. Li Chung-jun (682-701), kroonprins I Tê, was de oudste zoon van de Tang keizer Chung Tsung en kleinzoon van keizer Kao Tsung en keizerin Wu Tsê-t'ien. Hij stierf in Loyang in de huidige provincie Honan, maar in 706 werd hij naar een graf naast dat van zijn grootouders te Ch'ien Ling overgebracht. Het graf werd in 1972 opgegraven.

Summary:

FALCONRY IN ANCIENT CHINA

This small statue of a Chinese falconer on horseback was recently found in the grave of crown prince I Tê of the famous Tang dynasty. The prince died in 701 and his grave was discovered in 1972.

VALKENIERS EN ROOFVOGELBESCHERMING II

Brief van Prof. Dr. S. Dillon Ripley aan de voorzitters van de Nationale Secties van de ICBP.

Dat een hechte samenwerking tussen jagers, valkeniers en de internationale vogelbescherming, de bedreigde roofvogelstand alleen maar ten goede kan komen, wordt helaas nog niet door iedereen ingezien. Prof. Dr. M.F. Mörzer Bruyns — voorzitter van de Europese sectie van de ICBP — heeft al vele malen het nut van die samenwerking bepleit; men leze zijn belangrijke bijdrage daarover in het vorige jaarboek.

In een schrijven d.d. 23 september 1975, heeft de President van de ICBP, Prof. Dr. S. Dillon Ripley, er bij de voorzitters van de Nationale secties nog eens op aangedrongen contact te zoeken met de jagers- en valkeniersorganisaties in hun land om te komen tot een uitwisseling van informatie en meningen.

Aan het verzoek van Prof. Mörzer Bruyns om de inhoud van deze brief in ons jaarboek te publiceren, voldoet de redactie dan ook gaarne.

Red.

September 23, 1975.

Dear Mr. Chairman:

Historically, many of the significant achievements in bird preservation have resulted from cooperative efforts of conservation and hunters' and falconers' organizations. As many of us know who have been involved in international bird preservation activities over the years, such achievements have been both national and international in scope. ICBP's long and fruitful relationships with the International Council for Game and Wildlife Conservation (formerly Conseil International de la Chasse) and the International Association for Falconry and Conservation of Birds of Prey provide outstanding examples of close cooperation. Similarly, the dialogue between conservationists and hunters and falconers which is essential for cooperation has been facilitated within many nations by the membership in National Sections of ICBP of organizations representing each interest.

The subject of the coordination of conservation and hunters' and falconers' organizations arose at the XVI ICBP World Conference in Canberra, Australia. While there was insufficient consensus to pass a resolution on this subject, I have been asked to bring to your attention that in many nations cooperation between National Sections and hunters' and falconers' organizations is poor, and that such poor cooperation could have serious effects upon the proper preservation and management of wildlife. I would therefore recommend that National Sections make contact with hunters' and falconers' organizations in their country to establish a regular exchange of information and opinions, and where suitable, to invite them to join their National Sections.

With all good wishes, I am,

Very sincerely yours,
w.g. S. Dillon Ripley
President

Slechtvalk, houtduif neerslaand — H.J. Slijper

BIJ DE BESTUURSWISSELING

door W.P.J. Lammers

De convocatie voor de Algemene Ledenvergadering van 30 november 1975 vermeldde als derde punt van de agenda "het aftreden van het bestuur". Het besluit om zich niet langer herkiesbaar te stellen was al begin 1974 genomen. Van de Wall, Daendels, Slijper, Strijland en Dijkstra vonden dat de tijd gekomen was hun taken aan anderen over te dragen en alleen Van Nie was bereid in een nieuw te vormen bestuur terug te keren, zij het dan niet meer als secretaris.

Het was een nogal opzienbarende gebeurtenis in het bestaande van "Adriaan Mollen". De periodieke bestuursverkiezingen waren gedurende een reeks van jaren hamerstukken geweest; 't sprak haast vanzelf dat het zittende bestuur ook een volgende termijn zou aanblijven!

Mag de lezer hieruit de conclusie trekken dat het Verbond dus over het algemeen wel instemde met het gevoerde beleid, het betekent niet dat er nooit kritiek te beluisteren viel, veelal opbouwend bedoeld, maar helaas ook wel eens volkomen ten onrechte geuit. De polarisering liet ook het Nederlands Valkeniersverbond niet onbetroefd.

Hard is er gewerkt er waren problemen genoeg die de aandacht vroegen. Men denke slechts aan de teruggang van de roofvogelstand, vnl. als gevolg van het ongebreidelde gebruik van pesticiden en, om een ander voorbeeld te noemen, de — ook in het buitenland gesignalerde — sterk toegenomen belangstelling voor het vluchtbedrijf.

Van de Wall vond buiten zijn drukke werkzaamheden nog tijd om onze zaken bij de hoogste instanties te behartigen.

De financiën werden voortreffelijk beheerd door Daendels, die ook als juridisch adviseur fungeerde. Hij is het trouwens die het initiatief nam om te komen tot de uitgave van een jaarboek.

Slijper zette het Ornithologisch Secretariaat op poten, diende verder het Verbond waar dat nodig was en niet alleen als pro deo leverancier van illustraties voor het jaarboek. Naar zijn woord werd en wordt in vogelbeschermingskringen serieus geluisterd.

En als de discussies tijdens een vergadering nogal hoog opliepen, was er altijd Strijland, die met zijn rustig en bezadigd oordeel de gemoederen weer tot bedaren wist te brengen. Vergeten we daarbij ook niet zijn functie als contactman bij directie en staf van het Nationale Park "De Hoge Veluwe"!

Valkerij is wel genoemd "een tot kunst verheven kundigheid"; als er één is die zich die kunst heeft eigen gemaakt, dan is het Dijkstra wel. Zowel de hoge als de lage vlucht wordt door hem met succes beoefend en het huidige, zeer behoorlijke peil van de valkerij in ons land is voor een groot deel aan hem te danken.

Rest ons nog Van Nie, want zonder de anderen te kort te doen, menen wij toch dat hij in het bijzonder onze waardering verdient. Als mede-oprichter van "Adriaan Mollen" was hij een van die mensen die de sluimerende valkerij weer nieuw leven inbliezen en toen het Verbond, bij de heroprichting na de wereldoorlog, een secretaris nodig had, nam hij die taak op zich. Hij zal toen echter niet vermoed hebben dat het op zo'n 28 dienstjaren zou uitdraaien! Gewapend met een flinke dosis humor heeft hij die veelomvattende functie aangekond; nooit was hem iets te veel en nu hij het secretariatswerk heeft neergelegd, zijn we verheugd, dat hij als voorzitter in het nieuwe bestuur heeft willen plaats nemen.

Als wij getracht hebben een vluchtig profiel te schetsen van het "oude" bestuur, dan kan dat vanzelfsprekend niet bogen op volledigheid, maar dat is ook niet de bedoeling.

54

Wij willen in deze paar regels slechts kort memoreren, wat deze mensen voor de valkerij betekend hebben en wij zijn hen daar zeer dankbaar voor. Het ere-lidmaatschap, aangeboden aan Van de Wall en Slijper mag dan ook als een hommage aan het hele bestuur beschouwd worden.

De valkerij heeft een lange en rijke historie. De beoefening ervan is gebonden aan strenge regels en normen en als we de pracht en praal van vroegere tijden wegdenken, is er feitelijk maar weinig veranderd.

Dat het vluchtbedrijf geen voltooid verleden tijd geworden is en evenmin voortleeft als een vreemdsoortig snachronisme, maar nog steeds een boeiend onderdeel van het jachtbedrijf vormt, is niet in de laatste plaats te danken aan de mensen aan wie wij dit korte stukje gewijd hebben. Zij immers hebben "de kunst om met vogels te jagen" niet alleen weten te behouden, maar ook willen doorgeven aan de na hen komende generatie en alleen al daarom kan hun werk geslaagd genoemd worden.

Summary:

CHANGE OF THE BOARD

In 1974 the Board of the Dutch Falconers Club decided not to renew their nominations and in 1975 a new Board was elected.

The retired officers have a long service behind them. Dr. H.A. Daendels was an outstanding Treasurer and gave his talents as judicial adviser. The ornithologist and gifted birdpainter Mr. H.J. Slijper — recently a member of the General Committee of the Dutch Society for Protection of Birds — sitting equally on many other committees, is an ardent advocate whose opinions are listened to also in other circles than hunters alone.

Falconers are often emotional people and fortunately there was always our senior-falconer Mr. H. Strijland who was able to calm down high running feelings with his sober-minded judgements. The very fact of the good level falconry has reached now in our country, we must credit for an important part to Mr. H. Dijkstra, both flying longwings and shortwings successfully.

Last but not least we have to mention Mr. G.A. van Nie who was our Secretary for more than 25 years! During all those years he served the Club in a most impeccable way. We are glad he accepted the honour of being our Chairman on the new Board.

The Honorary Membership bestowed on Dr. Van de Wall and Mr. Slijper may be considered as an homage to the whole body of the Board.

55

HET NEDERLANDS VALKENIERSVERBOND "ADRIAAN MOLLEN"

stelt zich ten doel de bevordering van het vluchtbedrijf in de ruimste zin des woords onder meer door de beoefening van de jacht door middel van jachtvogels, de studie en de bevordering van het vluchtbedrijf en de bescherming en de studie van roofvogels.

kent ereleden, vogelvoerende leden, gewone leden, aspirant-leden en donateurs.

Wie als lid-valkenier in het Verbond wenst te worden opgenomen zal zich daarop moeten voorbereiden.

Gedurende drie seizoenen moet hij onder leiding van een lid-valkenier als mentor blijk geven van belangstelling en beginnende bekwaamheid in het vluchtbedrijf, waarna hij door de ledenvergadering tot lid-valkenier kan worden benoemd. Er bestaat een lijst van mentoren.

Ieder, die met het doel van het Verbond instemt, kan door het bestuur als *donateur* worden aangenomen tegen een schenking van f 500,— of een jaarlijkse bijdrage van minstens f 35,—.

BESTUUR:

G.A. van Nie, Hapert, voorzitter.
F.A. Kleyn, 's-Gravenhage, secretaris.
J. Mollen, Riethoven, penningmeester.
B.L. Boers, Hoenderloo, ornithologisch secretaris.
W.P.J. Lammers, Lisse, redacteur Jaarboek.

Adressen:

SECRETARIS:
Jadehorst 61, 's-Gravenhage, telefoon 070-852090.

REDACTEUR JAARBOEK:
Vincent van Goghstraat 21, Lisse.

PENNINGMEESTER:
Vinklaan 5, Riethoven; betalingen i.n.v. penningmeester Nederlands Valkeniersverbond "Adriaan Mollen", Riethoven, Postrekening 7.64.30.

56

INHOUDSOPGAVE TABLE OF CONTENTS

blz. 3
page 3
Dr. J.W.M. v.d. Wall
Zo'n bijna dertig jaar geleden.....
About some thirty years ago.....

blz. 19
page 19
Dr. J.M.P. van Oorschot
De hoge vlucht van de valk in het Duitse taalgebied
Falconry in German literature and art

blz. 25
page 25
Drs. G.J. van Nie
Revalidatie van een spervier met een onderarmfractuur en van twee imprints buizers
Training and release of a nestling male sparrowhawk after recovering from a broken fore-arm and successfully backing back two imprinted juvenile buzzards

blz. 33
page 33
H. Dijkstra
Problemen en ervaringen in de aanwachterij
Problems and experiences in waiting on

blz. 48
page 48
Drs. G.J. van Nie
Enkele opmerkingen over frons
Some notes on frounce in raptors

blz. 51
page 51
J. Taapken
Valkerij in het oude China
Falconry in ancient China

blz. 52
page 52
Prof. Dr. S. Dillon Ripley
Valkeniers en roofvogelbescherming II
Falconers and protection of birds of prey II

blz. 54
page 54
W.P.J. Lammers
Bij de bestuurswisseling
Change of the Board

blz. 56
page 56
Colofon
Inhoudsopgave
Table of contents